

Универзитет у Београду
Мастер студије
Тероризам, организовани криминал и безбедност

Мастер рад
НАСИЉЕ У СПОРТУ У СРБИЈИ

Ментор:
проф. др Драган Симеуновић

Студент:
Антал Золтан
бр. индексa: 07 / 12 / Т1

Београд, мај 2014.

НАСИЉЕ У СПОРТУ У СРБИЈИ

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

У данашње време можемо рећи да су спортске манифестације постале привлачне и популарне великом броју људи у нашој земљи. Самим повећањем популарности и посећености спортским манифестацијама јавља се у нашој земљи и велики друштвени проблем: насиље у спорту. Дешавања у последњих неколико година су показала да се хулигани никога не плаше и да су спремни на сваки вид насиља. Последице насиља су постале јако тешке, јер су неке завршене са великим уништавањем имовине правних и физичких лица, лакшим и тешким физичким повредама, а на жалост, има и оних са смртним исходом. И сами спортисти све више до својих успеха стижу насилним и недозвољеним методама. Спорт у Србији више није леп за гледање, а још мање је безбедан. Безбедност људи је основна људска потреба и из тог разлога треба повећати и усавршити безбедност на спортским манифестацијама. Научни циљ истраживања у овом раду је разумевање саме суштине проблема који се дешава код нас у спорту, испитивање узрока и услова настанка насиља у спорту и како повећати безбедност на спортским манифестацијама. Истраживање ће бити усмерено на оне чиниоце који подстичу насиље у спорту као и на саме учиниоце насиља у спорту. Овај мој рад ће бити скромни допринос да се објасне услови и узроци који доприносе насиљу у спорту и ко су лица учесници насиља у спорту. За неког су учесници у насиљу хероји и идоли, а за неког насилници и/или криминалци. Велики број грађана осуђује насиље, а само мали број га подржава.

Кључне речи: насиље, спорт, хулигани, навијачи, безбедност

SUMMARY AND KEYWORDS

Nowadays we can say that sporting events have become very appealing and popular among many people in our country. Hence the growing popularity and attendance to sporting events in our country have caused a major social problem: sports violence. Recent years' events have shown that the hooligans have never been afraid of anyone and they have always been ready for any forms of violence. The consequences of their violence have been very severe, because some of them resulted in great destruction of property of legal entities and individuals, minor and severe physical injuries, and unfortunately there were some cases which ended with fatal outcome. Even more and more sportspeople accomplish their success by using violent and illegal methods. Sport in Serbia is no longer a nice sight to look at, and it is even less safe. The safety of people is a basic human need and therefore it should be increased and improved at sporting events. The scientific objective of the present study is to understand the essence of the problem that is going on in our sport, the conditions and causes of violence in sports and to increase security at sporting events. The research will be focused on those factors that encourage sports violence and the perpetrators of violence in sports. This work will be my humble contribution to the explanation of causes and conditions that contribute to sports violence and it will give the answer to the question who are the people who take part in sports violence. For example, some people think that the participants in sports violence are idols and heroes, while others think that they are violent and / or criminals. A large number of people condemn the violence, and very few people support it.

Keywords: violence, sport, hooligans, fans and supporters, security

БИОГРАФИЈА

Зовем се Антал (Атила) Золтан, датум рођења: 12. 07. 1973. године. Место рођења: Панчево.

Образовање: Основна школа: „Стевица Јовановић” у Панчеву. Средња школа: „Електротехничка школа Никола Тесла” у Панчеву. Септембра 2010. године завршио сам Правни факултет у Новом Пазару, смер Криминалистика, а 2011. године на Факултету безбедности у Београду, Специјалистичке струковне студије Безбедносног менаџмента, смер - Системи обезбеђења.

Запослен сам у ХИП - Петрохемија у Панчеву од 23.07.1996. године. Радим на месту диспечер у Т. С. ХИП-2, РЈ Електроснабдевање.

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	1
2. НАСИЉЕ	3
2. 1. Појам насиља	3
2. 2. Медији у служби насиља	5
2. 3. Страх од насиља	6
2. 4. Психологија гомиле	7
2. 5. Агресивност	9
2. 6. Вандализам	10
3. НАСИЉЕ НАВИЈАЧА	13
3. 1. Појам навијач	13
3. 2. Типологија навијача	14
3. 2. 1. Навијач- навијач	14
3. 2. 2. Навијач из тренда.....	15
3. 2. 3. Навијач насилник.....	16
3. 2. 4. Навијач политички активиста	17
3. 2. 5. Професионални или плаћени навијач	18
3. 2. 6. Facebook навијач	18
3. 2. 7. Европски навијач	19
3. 3. Појам хулиган.....	19
3. 4. Видови хулиганског насиља	22
3. 4. 1. Физички обрачун	23
3. 4. 2. Вербални обрачун	24
3. 4. 3. Обрачун пиротехничким средствима.....	24
3. 5. Хијерархија у навијачкој групи	25
3. 5. 1. Вођство.....	26
3. 5. 2. Ударна група	27
3. 5. 3. Чланови-симпатизери групе.....	27
3. 5. 4. Ветерани.....	28
3. 6. Жртве хулиганског насиља.....	28
3. 6. 1. Навијачи	28

3. 6. 2. Полиција, редарска служба и ватрогасци	29
3. 6. 3. Спортисти.....	31
3. 6. 4. Тренери	32
3. 6. 5. Судије.....	32
3. 6. 6. Управе клубова	34
3. 6. 7. Јавни инвентар и имовина.....	35
3. 7. Навијачи и медији	37
4. НАСИЉЕ СПОРТИСТА	40
4. 1. Агресивно и насилничко понашање спортиста.....	40
4. 2. Допинг спортиста.....	43
4. 3. Од пријатељства и супарништва до непријатељства	46
4. 4. Мафија у спорту	48
4. 5. Жртве насиља спортиста.....	51
5. СПРЕЧАВАЊЕ НАСИЉА НА СПОРТСКИМ МАНИФЕСТАЦИЈАМА.....	54
5. 1. Организација спортских манифестација	54
5. 2. Дужности клубова у спречавању насиља на спортским манифестацијама	56
5. 3. Дужности полиције у спречавању насиља на спортским манифестацијама.....	60
5. 4. Улога медија у спречавању насиља на спортским манифестацијама	62
5. 5. Улога друштва у спречавању насиља на спортским манифестацијама	64
5. 6. Улога државних органа у спречавању насиља на спортским манифестацијама ..	65
6. ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ.....	68
6. 1. Пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину	69
6. 2. Пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије број 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину.....	71
6. 3. Пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица, у Републици Србији по Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину	74
6. 4. Пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије број 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину.....	76
7. ЗАКЉУЧАК	78
8. ПОПИС ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА.....	79

9. ЛИТЕРАТУРА	80
9. 1.Къиге.....	80
9. 2. Интернет извори и чланци	81
9. 3. Закони	86

1. УВОД

Насилно понашање спортских гледалаца на спортској манифестацији, познато као хулиганизам, јесте светски феномен који је свуда распрострањен, па тако и у нашој земљи. У осталим деловима света хулигани су познати претежно у фудбалу, док их у нашој земљи има у свакој врсти спорта, а највише у фудбалу и кошарци. За њих насиље постаје симбол, добија одређено ритуално значење и постаје саставни део њиховог животног стила и филозофије. Код нас је у пракси сасвим уобичајено да се навијачи изједначавају са хулиганима, што је у потпуности погрешно. Постоји огромна разлика између навијача и хулигана, између навијача и гледалаца, а највећа разлика је изражена између гледалаца и хулигана.

Не представљају само хулигани код нас велики проблем, већ и спортисти, тренери и остали чланови спортских клубова. Све њих можемо гледати на спортским догађајима како се међусобно нападају, пљују, псују, гурају и туку. У својим насилничким нападима и понашању они умеју да буду чак и гори од самих хулигана. Понекад се запитам како после таквог понашања неки појединци могу заједно да наступају за нашу репрезентацију и бране грб, заставу, достојанство наше земље и свих нас који навијамо за њих? Одговор на то питање налазимо у резултатима одиграних репрезентативних утакмица наших спортиста, које се најчешће завршавају неуспешно. Најгоре стање је у нашем фудбалу, где већ дужи низ година нема никаквих значајнијих успеха наше репрезентације.

Медији су указивањем на постојање насиља у спорту и давањем великог публицитета хулиганима изазвали и допринели његовом ширењу. Они су такође допринели осавремењивању, развоју и опстајању насиља у спорту у нашој земљи. Прављењем сензације од насиља створили су код појединаца посебан начин вербалне и физичке комуникације: говор насиља.

Предметом истраживања биће обухваћени не само насиље навијачких група у Србији, већ и насиље спортиста, тренера, спортских радника, судија, као и утицај медија, друштва и државе на насилничко понашање спортиста и навијача. Сви поменути учесници у спорту подједнако доприносе катастрофалном стању у спорту. Таквим стањем, како у спорту тако и у друштву, шаљемо негативну слику спортској јавности широм света.

Истовремено, предмет истраживања ће бити и како спречити насиље у спорту, те ће се зато главни аспект рада заснивати на превентивном ангажовању свих оних који учествују у организацији спортске манифестације. За безбедност учесника на нашим спортским манифестацијама потребан је велики број лица, али њих нема довољно на већини спортских манифестација, како би омогућили њихово безбедно одржавање. На оним спортским догађајима, реагује се тек онда када дође до нежељеног догађаја.

Основне методе коју ћу користити у овом раду су: проучавање и анализа постојеће литературе која се бави објашњењем и анализом ове проблематике, као и метода посматрања са учествовањем, јер ћу кроз рад истаћи, користити и навести своја лична искуства која сам стекао као ватрени навијач једног нашег клуба. Упоредном анализом различитих научних радова на ову тему и својих личних искустава, покушаћу да одговорим на питање који су то услови и узроци који доприносе насиљу у спорту и како их је могуће спречити.

Трудићу се да се држим принципа објективности, који подразумева одсуство свих облика пристрасности, које би омеле коришћење оних података који су у супротности са мојим личним ставом о овој теми.

2. НАСИЉЕ

Насиље је најдоминантнија карактеристика нашег века и то је један од разлога нашем региону због којег би се 20. век и почетак 21. века могао назвати веком насиља. У Србији је присутно насиље над децом, женама, природом, стварима, а самим тим присутно је и у спорту, политици, итд... Поједине друштвене групе насиље виде као брз и лак начин изласка из анонимности и стицања публицитета, како позитивног тако и негативног.

О насиљу у нашој земљи више се не може говорити само као о примитивном и појединачном насиљу, већ је насиље постало саставни део нашег свакодневног живота. У релативно кратком периоду насиље је ескалирало у, и то највише код малолетника, који не бирају ни време ни место, нити средства за своје насилничко понашање.

2. 1. Појам насиља

Насиље је старо колико и човек и друштво, али са развојем цивилизације и технологије оно се не смањује, већ постаје све веће, разорније и масовније. Свакодневно смо сведоци присутног насиља или смо и сами жртве насиља. Сви ми живимо у времену насиља. Човек по својој природи може бити и насилно биће, али он насиље учи кроз начин живљења у некој друштвеној средини. Насиље има значај и смисао за човека и он насиље разуме, али исто тако и ненасиље има смисла и ненасиље човек може и мора да разуме. Како човек може да живи са насиљем, исто тако он може и мора да живи и без њега.

„ Да би насиље постојало, мора постојати и субјекат и објекат насиља. Субјекат насиља може бити сам човек или друштво, а објекат насиља може бити човек, друштво, природна добра, покретна и непокретна имовина и разна друга материјална добра која нас окружују. Насиље је облик људске делатности у којем субјекат насиља директно или индиректно користи силу над објектом насиља.“¹

Њиме се негативно делује на основне људске потребе или на сам живот човека. Насиљем се може сматрати све оно што вређа основна права човека и што представља напад на физички интегритет и људско достојанство. Претити само неком насиљем се такође може сматрати насиљем. Свугде, где неко жели доминирати над неким другим,

¹ Симеуновић Д., Теорија политике, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002. стр. 151.

постоји насиље. Данас постоје снажна средства за масовно уништавање, те могуће насиље добија опасне размере и може довести до потенцијалног уништења људске расе.

Постоје различити облици испољавања насиља, а најчешће се насиље може испољити као:

- физичко насиље, које се испољава нарушавањем физичког интегритета других лица. Физички напад је груб, болан и понижавајући и има за циљ да заплаши, прогони и да натера људе да нешто учине или не учине на своју или туђу штету,
- насиље које је усмерено према стварима, које се испољава у виду рушења и разбијања објеката и ствари које припадају неком другом или имају неко симболично значење, те се овим видом насиља жели показати колика је насилничка моћ, мржња и бес, кроз разбијање и рушење,
- вербално насиље, које се испољава говором, гестовима, писањем парола или неким другим симболима којима се призива физичко насиље или се насиље подстиче на неки други начин,
- прикривено насиље, које се не испољава непосредно него посредно, слободно речено подмукло, а у виду нарушавања моралног интегритета неког човека.

Најбруталније и најприсутније насиље које представља озбиљан разлог за бригу друштва јесте насиље међу малолетницима. Све је више сукоба, има све више насиља и тешких кривичних дела од стране малолетника. Повреде које они наносе једни другима су тешке физичке и психичке природе, без имало милости, а дешавају се и убиства. Шипке, пајсери, ножеви, бејзбол палице и друга приручна средства којима се неко може напасти и повредити, свакодневно се могу наћи код многих младих људи у Србији који се чак ни не труде да их сакрију. Малолетници најчешће испољавају насиље једни према другима у виду напада који су физичке и вербалне природе.

„У свим људским заједницама насиље је било непожељно, јер је крајњи циљ насиља разарање и уништавање. Може се рећи да је најопасније насиље у политици, јер оно може имати негативне последице и по само друштво и по сваког члана друштвене заједнице.“²

² Ђорић М., Хулиганизам, насиље и спорт, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002. стр. 23.

2. 2. Медији у служби насиља

Медији су у целом свету постали важан извор информација и забаве за људе свих узраста. Они су постали саставни део нашег живота, јер су они ти, који нам нуде информације које су нам неопходне за свакодневни живот и шире распон нашег интересовања и на оне ствари које нам нису биле битне. Постоји велики број медија са различитим начином давања информација као што су: телевизија, радио, новине и интернет. Данас је информација постала права моћ, и каже се да ко поседује праву информацију у право време, држи конце у својим рукама. Медији међу собом воде праву борбу у одабиру и брзом објављивању информација које ће привући пажњу што већег броја гледалаца или читалаца, не водећи рачуна о проверености информације или о њеној штетности за шири аудиторијум.

Моћ медија се огледа у томе да они имају могућност одабира слике и речи које ће се користити приликом давања информација, а које могу драстично изменити догађај о коме извештавају, без обзира да ли су последице таквог извештавања штетне и могу нанети много зла. Медији учествују у формирању јавног мњења тако што су они ти који одлучују коју ће информацију или вест ставити на прво место и фаворизовати, а коју ће прећутати или јој придавати мало пажње. Својим програмом, медији би требало да нас забаве и опусте, а не да нас забрину.

У данашње време све је више насиља у нашим медијима, које можемо видети у филмовима и телевизијским серијама или прочитати у новинама. Вести на нашим телевизијама и насловне стране у нашим новинама пуне су црне хронике која је најгледанија и најчитанија рубрика у нашој земљи. Овакво интересовање за насиље доноси зараду медијима, који се још више труде да извештавају о насиљу, како би повећали гледаност или читаност и још више увећали своју зараду. Медији, а поготово телевизија, својим поступцима било свесним или несвесним, подстичу насиље и насиљу дају афирмацију и легитимитет, што нико нормалан не жели.

Са наших телевизија деца су свакодневно изложена гледању насиља које на њих има штетно дејство. Деца се лако могу импресионирати, јер не разликују реалност од маште и она уче посматрањем и имитацијом. Она деца која су била изложена гледању насиља у медијима, имају веће могућности да исказују насилничко понашање у односу на децу која нису била изложена гледању насиља на телевизији. Гледајући телевизију деца усвајају многе моделе понашања од разних јунака са телевизије. Они

ликови који су лоши, врло често су привлачни деци, а није редак ни случај да се у медијима убице и насилници приказују на јако забаван и симпатичан начин, те зато деца често усвајају њихове облике понашања, сматрајући да је такво понашање исправно. Из тих разлога, не би требало више дозвољавати деци да гледају поједине цртане филмове (макар оне са изразитим експлицитним садржајем насиља) јер су они сами препуни насиља.

Данас, као најмасовније средство информисања, користи се интернет како од стране деце тако и од стране старијих корисника. О интернету можемо говорити као о још једном облику зависности, јер ствара страст коју је некад тешко контролисати, поготово код деце. На интернету се могу наћи многи сајтови који позивају на насиље и који то насиље оправдавају. Ни највећа глобална друштвена мрежа на свету Facebook није поштеђена насиља. Много је деце која користе ову друштвену мрежу, која немају ни осамнаест година, што је противно основним правилима за коришћење ове друштвене мреже. На њој се често могу видети разни понижавајући снимци прозивке од стране деце као и снимци туча у школама. Ова мрежа често може да послужи и као платформа за исказивање мржње, натписом који има за циљ да се изазове мржња према онима који другачије мисле у односу на аутора поруке или натписа. Зато је свима нама у нашој земљи потребно медијско образовање, и то не само деци већ и старијима, јер се од медија не може и не сме бежати, већ их морамо разумети.

2. 3. Страх од насиља

Важност страха је јако битна и то како код оног који намеће страх другом и покушава са наметнутим страхом нешто да оствари, тако и код оног који бежи и жели да се ослободи страха. Код оних који покушавају да са страхом нешто остваре, страх представља главни адут у њиховим рукама. За оне који се покушавају ослободити страха, страх постаје главна препрека да се они ослободе притиска који на њих врши свако ко покушава страхом нешто да оствари. Човек данашњице постао је затвореник страха, плашећи се насиља на сваком кораку и на сваком месту.

Сваки човек када се плаши, ради оно што мисли да мора и да ће то и други урадити. Ми очекујемо заштиту од других и надамо се да ће нас други заштитити од насиља. Ако нас они не заштите, ми се осећамо повређеним, одбаченим и препуштеним онима који над нама врше насиље. Не треба очекивати сажаљење, јер они који нас сажаљевају, немају поштовања према нама. Када не можемо због страха да доносимо

одлуке и да то мора неко други да уради уместо нас, то значи да нас тај неко и не поштује и да ће покушати да управља нашим животима.

Код људи не постоји само страх од насиља него и страх да се одупру и да осуде насиље. То је један од разлога што је све више насиља у нашој земљи и што све више људи насиљем покушава да дође до свог циља. Они који нису централне мете насиља на насиље не обраћају пажњу, а један од разлога је из страха, да не би они сами постали мета насилника. На овај начин бежимо од насиља, али и од стварности и губимо осећај самопоштовања и сопствене вредности.

Страх је главно средство за доминацију над неким. Доминирати значи да неко хоће да буде нечији владар, или да буде први или изнад осталих који га окружују. Стална доминација ствара страх и код лица на којима се не жели доминирати. Из тог страха, лица се склањају и ограђују од оних који над неким лицем имају доминацију или желе над неким да доминирају. Нико не жели да буде испод неког другог, нити да неко влада над њим.

Сваком насиљу се морамо одупрети без размишљања и самим тим страх ће нестати. Нестанком страха, нико неће моћи над нама да доминира, нити да нас натера да нешто учинимо што нисмо желели. Само на овај начин можемо смањити насиље и повећати самопоуздање и осећај сопствене вредности. Наша власт и наше друштво не смеју да се плаше насиља, већ морају да буду одлучни у намери да му се одупру и да спрече насиље у нашој земљи.

2. 4. Психологија гомиле

Гомиле су у нашој историји увек имале важну улогу у животу нашег народа и у многим политичким променама које су се дешавале у нашој земљи. Гомила има посебну психологију, а то је психологија гомиле, која се разликује од психологије појединца. Човек када је у гомили, испољава своје размишљање и понашање које је у потпуности другачије од онога када је сам. Човек када је у гомили, увек зна најбоље, осећа се моћније, увек је у праву, нема никакву дилему и у гомили му је много топлије. Појединац гомилу увек сматра интелектуалнијом од неког другог појединца, па и од самог себе.

„Човек у гомили губи индивидуалност и личне карактеристике, потпуно се спаја са гомилом и постаје исти као и сви остали око њега. У гомили сваки човек добија осећај несавладиве моћи коју не би имао као појединац и осећа се моћнијим него да је

сам. Та моћ му даје снагу да уради оно што никад не би урадио као појединац, а некад не би ни покушао да уради као индивидуа.“³ Човек у гомили губи осећај личне одговорности и такав губитак човеку даје дух агресивног и рушилачког понашања. Он се у гомили осећа анонимно, слабије контролише своје инстинкте и његова одговорност је подељена у гомили или је пренесена на ауторитет који води гомилу.

„Свака гомила има свог вођу или вође, којима су сви у гомили опчињени и слепо им верују. Вођа или вође гомиле су увек имале значајну и моћну улогу у гомили и они нису били људи од мисли већ људи од дела. Вођа или вође полазе од тога да у гомили нико ништа не зна и да неко мора да их предводи и покаже им којим путем би требало да иду. Човек у гомили губи веру и снагу у себе и верује да је снажан само онолико колико вођа или вође одлуче уместо њега. Гомила је хипнотисана вођом или вођама, без обзира какве последице могу имати због тога, а вођи или вођама такво понашање гомиле омогућава да лако манипулишу гомилом.“⁴

У нашој земљи, политичари су често користили гомиле, не би ли дошли до власти или да би остварили неки свој политички или лични циљ. После њихових скупова, митинга, протеста или демонстрација, по правилу, увек остаје хаос на нашим улицама. Много је оних који једва чекају овакве скупове, не би ли могли да у гомили делују анонимно и прођу некажњено за своје насилничко понашање. Гомила је сменила многе политичаре, а исто тако многи од њих су уз помоћ гомиле дошли на власт. Они су се сви мењали, само је гомила незадовољних људи остајала увек иста.

Једна од гомила, која се ствара у нашој земљи и која је критична за наше друштво и нашу власт, је она за време спортских манифестација. Навијачи у нашој земљи су познати по нередима, насиљу и својој повезаности са политичарима. Многи политичари су, уз помоћ навијача и навијачких група, дошли на власт. Они су увек имали оправдање за насиље, док још нису били на власти, правдајући га чињеницом да је оно последица лошег стања у земљи, а чим дођу на власт, сви политичари обећавају борбу против хулиганизма и насиља у спорту. Неки од политичара су и признали своју сарадњу са навијачким групама. Они у својој политичкој борби користе навијаче као средство не би ли дошли до свог циља- на власт, а чим остваре свој циљ, за политичаре сви навијачи постају само обични хулигани.

³ Ле Бон Г., Психологија гомила, Градац, Чачак, 2007. стр. 20.

⁴ Ле Бон Г., Психологија гомила, Градац, Чачак, 2007. стр. 74.

2. 5. Агресивност

О агресији се данас јако пуно говори свугде у свету, па тако и у нашој земљи. Агресија је увек била присутна у животима људи, али и у животима животиња. И поред тога што је данашњи свет у великој мери цивилизован и прати велики развој технологије, ми живимо у свету који је преплављен таласом агресије и деструктивног понашања. На агресију у нашој земљи утичу: губитак људи у наду, веру и љубав данашњег човека и разни други социјални фактори који окружују нашег човека у Србији.

Под агресивним понашањем се сматра напад на неку другу особу, у намери да јој се нанесе штета, било да је то физичка или психичка штета, а која може, а и не мора да буде нанесена. Агресивно се може реаговати када се неко брани од напада или када неко напада неког другог не би ли му нанео штету. Агресивно понашање се може јавити у облику физичког насиља и у облику вербалног насиља.

Физичко насиље је највидљивији облик агресије који је усмерен на друга лица. Овај облик агресивности увек привлачи највише пажње од стране присутних, јер постоји опасност да се овај сукоб прошири на лица која нису учесници у насиљу и изазива напетост и страх код других лица која нису учесници насилног понашања. У физичку агресивност можемо укључити понашање као што су: чупање, гурање, ударање, гађање, саплитање и други облици напада којима се може неком лицу нанети физичка повреда.

Вербална агресивност је много учесталија од физичке агресивности. Немају сва лица која имају моћ говора, истовремено и неопходне вештине за комуницирање са другима. Као последица незнања или недостатка вештина у комуницирању, јавља се сукоб између саговорника, који може резултирати и физичким насиљем. Вербално агресивно понашање можемо видети свугде у Србији: на телевизији, на улици, прочитати у новинама, чути на радију и на сви другим местима где има људи. Вербална агресија може се јавити као: вређање, увредљиво заповедање, псовање, повишен тон, ругање, задиркивање, давање ружних и понижавајућих надимака, претња и свако друго вербално понижавање.

„Ерих Фром, у својој књизи „Анатомија људске деструктивности“, нам указује да постоје две врсте агресивности и то: бенигна и малигна. Бенигна агресивност је одговор на угроженост виталних интереса и она се појављује у сврху одбране. Ова

агресивност се појављује и код људи и животиња, и она служи да би се решила угроженост и то уклањањем онога од кога је угроженост настала. У спорту ова агресивност предстаља борбу између супарника која је оправдана, јер се боре за победу или бољи пласман. Малигна агресивност везана је само за човека и она представља уништење ради уништења. Она се манифестује кроз убиства и зверска односно нечовечна понашања према другима. Она у спорту није оправдана, јер се среће код спортиста који су спремни другима да нанесу повреду, не би ли дошли до победе или бољег пласмана. Присутна је и код навијача односно хулигана, који на утакмице долазе само да би изазивали насиље.“⁵

„Мет Цервиш у својој књизи „Sport Psychology“ разликује две врсте агресивности у спорту и то: инструменталну и непријатељску. Непријатељска је она која има за циљ да уништи противника и да му свесно нанесе бол и патњу. Инструментална агресивност има за циљ да надвлада противника, али ненасилним методама. Код непријатељске агресије циљ напада је уништење ради уништења, док се код инструменталне напад врши, не би ли се постигла победа или бољи резултат.“⁶

За бављење неким пословима као што су: спорт, политика, полиција и војска потребна је одређена доза агресивности. Лица која се баве овим пословима су први у низу који представљају нашу земљу и то треба да раде на најбољи могући начин. Њихова доза агресивности не сме да буде превелика и не сме да буде искоришћена у негативном духу. Све што они ураде негативно, може имати велике последице по нашу земљу и то даје лош пример свима у нашој земљи и ван ње, а поготово може бити лош пример свима онима који би желели да се баве овим пословима. Сви они морају бити позитивни и у позитивном духу да обављају своје дужности и послове.

2. 6. Вандализам

Вандализмом можемо сматрати свако намерно или насилно уништавање материјалних добара, а које није мотивисано добијањем материјалне користи ни за кога, па ни за оног ко је извршио вандалски акт. У Србији се на сваком кораку могу видети трагови вандалског понашања. У зависности од објекта који је био изложен дејству вандалског акта, тежини и врсти оштећења, као последицу вандализма можемо

⁵ Ђорић М., Хулиганизам, насиље и спорт, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002. стр. 34.

⁶ Ђорић М., Хулиганизам, насиље и спорт, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002. стр. 38.

имати мању или већу материјалну штету, иако од овог акта нико нема корист нити било какву финансијску добит.

Вандализам може бити ширег обима, у коме учествује више учесника и вандализам мањег обима, у коме учествује мањи број учесника, односно само један учесник.

Најчешће ситуације у којима долази до вандализма ширег обима јесу политички митинзи, политички протести, славља после победе наших спортиста и време пре, за и после одигравања неке утакмице. Овакви скупови су идеални за вандалске активности, јер се делује у маси и тешко је бити откривен. Велики проблем представљају они који долазе на овакве скупове и једва чекају да дође до неких нереда да би могли да краду, и углавном су они иницијатори нереда. Њима је много лакше да остану неоткривени у маси, тако да сву кривицу за овакво понашање снесе организатори. Материјалне штете после оваквих скупова су велике. Много је разбијених излога, полупаних, запаљених и преврнутих возила, полупаних трафика, обијених фрижидера са сладоледом и других материјалних последица. Наше утакмице најчешће не могу проћи без вандалског понашања, а нарочито вечити дерби између Партизана и Црвене звезде. На мети вандалског понашања хулигана налази се све оно што они виде на путу до стадиона и на самом стадиону, пре и после утакмице, као да они једва чекају да нешто поломе, разбију и униште. На самој утакмици, незаобилазна кореографија трибине на којој се налазе гостујући навијачи и хулигани, јесу поломљене или запаљене столице. Велики број тих столица заврши на самом терену или поред њега.

До вандализма мањег обима долази од стране појединца или мање групе лица, када им се на путу нађе нешто што само њима смета, из неких само њима познатих разлога и како би се неко доказао у свом друштву, ако се вандализам уопште може сматрати нормалним доказивањем. Последице оваквог уништавања су углавном мање материјалне природе, али остављају ружну слику о нама, а та ружна слика се може видети у свим нашим градовима.

Графити различитих садржаја и изгледа преплавили су зидове наших зграда и кућа. Поставља се питање: да ли се графити могу сматрати видом вандализма? Ако то питање поставимо ауторима графита који их исписују или цртају, наравно да ће они рећи да су графити уметничка дела. Власници објеката на чијим се кућама или зградама налазе графити, без њихове воље и дозволе, ће одговорити да је писање графита чин

вандализма. Понекад се може приметити да постоји један извештај број лепо нацртаних графита, које многе остављају без даха, и они изгледају као неко познато уметничко дело. За лепо нацртане и написане графите, оне који имају одобрење власника куће или зграда, можемо слободно рећи да нису дело вандала, те ауторе таквих графита не би требало санкционисати. За такве графите можемо рећи да представљају уметност и они се слободно могу назвати „уметност улице“. Насупрот њима, сви они који себе називају „уметницима“ и који свој потпис остављају свугде по граду, чак и по културним споменицима, а то све раде само са једним циљем, не би ли што више људи прочитало и видело њихово име и рад, јесу вандала и треба их санкционисати.

Вандалско понашање шаље негативну слику о нама у свету, као о једној рушилачкој нацији, којој је само насиље метод борбе за боље сутра.

3. НАСИЉЕ НАВИЈАЧА

У савременом друштву спорт је предмет интересовања различитих социјалних група. Спорт је постао саставни део живота људи у целом свету, па тако и у нашој земљи. На то нам указују спортска дешавања као што су светска и европска првенства у различитим спортовима, разни грем-слем турнири у тенису, летње и зимске Олимпијске игре, Лиге шампиона и Лиге Европе у фудбалу, која привлаче пажњу милиона људи широм света. Много је људи који прате спортска дешавања, али их не прате сви на исти начин.

У овом делу рада анализираћу спортску публику, почев од оне која своју љубав према клубу исказује на миран начин, до оне која своју љубав према клубу исказује и насилним методама, уколико код те врсте публике уопште и постоји љубав према клубу. Направићу разлику између хулигана и навијача, јер се у нашој широј јавности стално изједначавају појмови навијача и хулигана.

3. 1. Појам навијач

„Данас се појам навијач користи у различитим контекстима, поготово када се желе означити лица која су учествовала у нередима или се спремају да учествују у нередима на спортским приредбама. Оваквим гледањем навијачи се изједначавају, па чак се и називају хулиганима, што је сасвим погрешно. Нису сви навијачи хулигани, али су зато сви хулигани навијачи.“⁷

Навијачем не треба називати само ону спортску публику која пружа гласну подршку свом клубу, него и ону која својим одевањем, ношењем шалова и других навијачких реквизита пружа подршку свом клубу. Ова сва обележја праве јасну разлику између навијача и обичне публике која спортско дешавање испрати уз неколико аплауза седећи мирно и без буке. Навијачи нису склони насиљу, него фанатичној подршци свом клубу, па је то оно што их разликује од хулигана.

Навијачи се у фудбалу често називају дванаестим играчем свог тима. Уз песме, заставе, бубњеве и кореографију пружају фанатичну подршку свом клубу и охрабрују и морално ојачавају играче клуба за који навијају. Самим давањем подршке свом клубу, врше притисак на противничке играче, обесхрабрују их, стварајући код њих

⁷ Ђорић Марија, Хулиганизам, насиље и спорт, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002. стр.69.

несигурност и губитак концентрације. Зато се играчи многих тимова више плаше самих навијача, него противничких играча. Из тих разлога играчи често кажу да су имали „ветар у леђа“ од стране својих навијача или „да су били ношени својим навијачима до победе“.

Навијати се може на следеће начине:

1. певајући навијачке песме, повицима и паролама подршке упућеним свом клубу, као и звиждањем и негодовањем противничким играчима,
2. аплаузом својим играчима и аплаудирајући уз различите ритмове навијачких песама,
3. бубњевима - стварајући велику буку, која је потпомогнута певањем и
4. транспарентима и кореографијама подршке свом клубу и играчима.

Уз ове начине навијања, најбитније је да се навија срцем и да се воли клуб за који се навија. Без ова два неопходна услова, свако навијање губи смисао, а спортска публика се не може назвати навијачима.

3. 2. Типологија навијача

Разлози због којих навијачи долазе на стадион и због чега и на који начин навијају за неки тим, нису код свих навијача исти. На основу разлога због чега неко навија за неки тим, на који начин и због чега, навијачи се могу сврстати у неколико типова односно категорија:

1. Навијач- навијач
2. Навијач из тренда
3. Навијач насилник
4. Навијач политички активиста
5. Професионални или плаћени навијач
6. Facebook навијач
7. Европски навијач

3. 2. 1. Навијач- навијач

Прво што треба разликовати код типологије навијач-навијач су навијачи и гледаоци. Гледаоци су они који мирно седне и посматрају утакмицу и поред тога што желе да њихова екипа победи, они аплаудирају и поздрављају и једну и другу екипу. Они се углавном налазе у ложама и на оним странама стадиона или хале где могу мирно и седећи да прате утакмице.

Навијачи су они који бодре свој клуб, који су спремни да превале дуг пут, не би ли бодрили и гледали утакмицу свог клуба, који носе заставе и друге симболе и обележја својих клубова, који се облаче и фарбају у боје свог клуба, брину о транспарентима и кореографијама подршке свом клубу. Овај тип навијача није склон изазивању насиља и углавном су против сваког вида насиља, јер сматрају да то штети интересима њиховог клуба.

Навијачи који свој клуб сматрају симболом свог града и своје земље, спремни су да учине све за победу клуба и да свој клуб представе као симбол своје земље и свог града. Навијачи припадају различитим старосним структурама. Сан сваког навијача је да води своју децу на утакмице и да их она наследе на утакмицама. Упркос увреженом мишљењу да због лошег стања у нашем спорту и великог броја инцидента, није безбедно водити децу на утакмице, ипак има много навијача који без икаквих проблема воде своју децу на спортска дешавања.

Најпознатији пример једног правога навијача, познатог међу домаћом публиком у Србији, и широм бивше Југославије, је пример чувеног Воје Панчевца. „Воја Панчевац је основао први навијачки клуб Партизана и увек се залагао за фер и коректно навијање, без насиља и вређања противничког тима. Он је познат и по томе што је 1964. године добио на лутрији главну премију, и сав износ премије поклонио је ватерполо клубу Партизан, који није имао финансијских могућности да оде на завршницу Купа европских шампиона. Ватерполо клуб Партизан је захваљујући Воји освојио своју прву европску титулу.“⁸

3. 2. 2. Навијач из тренда

Овај тип навијача постоји само онда када је популарно ићи на спортска дешавања и навијати за неки спортски клуб. Код већине тих навијача није битан клуб за који ће навијати. Њихова припадност зависи од тога који је клуб популарнији и која навијачка група има већи број својих поборника. Има и оних који мењају клубове за које навијају.

Проблем код ових навијача су лица склона насиљу, која се придружују навијачким групама само зато да би учествовала и изазивала nerede. За овакве ствари се оптужују читаве навијачке групе, па чак и цела једна трибина, на којој је дошло до

⁸ Вуковић Н., Легенда о гробарима, Grafos international, Београд, 2005. стр. 19.

нереда. Неки од њих на овај начин виде и могућност да остваре материјалну добит, поготово ако до навијачких нереда дође негде у граду. Често су ова лица и изазивачи нереда. Овакви навијачи стварају одбојност правим навијачима који би се некада и прикључили групи, те доводе до одласка тих чланова групе који су против насиља са спортских дешавања. Они истовремено као магнет привлаче лица склона насиљу да се придруже групи у што већем броју.

Проблем навијачима праве и ВИП личности које долазе на утакмице само онда када је то популарно и у тренду, не би ли биле виђене и подигле своју општу популарност. Утакмице на које оне одлазе, су утакмице за које се тражи карта више, а на основу своје популарности оне их добијају без икаквих проблема, док прави навијачи, који су увек на утакмицама, уз свој клуб, не могу да дођу до карата. Једна од таквих утакмица је била и утакмица у финалу Лиге шампиона у ватерполу, која се одржала у Београду, 1. 06. 2013. године. На тој утакмици се појавила и једна естрадна звезда, која је била председник фудбалског клуба Обилић, а дошла је да навија за ватерполо клуб Црвена звезда. Било је и других јавних личности које су хтеле да буду виђене на том спортском дешавању. Њима је то била једина ватерполо утакмица коју су уживо гледали у животу, док су прави навијачи, који су увек присутни на утакмицама, морали да прате телевизијски пренос, јер за њих није било карата.

3. 2. 3. Навијач насилник

Овај тип навијача је најчешће присутан на нашим утакмицама. Он користи саме утакмице, време пре почетка и после завршетка утакмица, као оптималан амбијент на коме може да испразни своју нагомилану насилничку енергију. Делујући у маси, он смањује могућност да буде ухваћен и кажњен за своје насилничко понашање. Овај тип навијача је и покретач насиља на нашим утакмицама. Он сматра да покретањем насиља и самим учествовањем у њему јача своје место у навијачкој групи и међу својим вршњацима. Овај тип навијача се и поноси својим насиљем и често хвали њиме, не покушавајући да сакрије своје насилничко понашање. Поред склоности тучама, вандализму и вербалним инцидентима често су склони крађама и другим девијантним понашањима.

Постоје још и навијачи насилници, који примарно немају за циљ да само изазову насиље на утакмицама, већ насиљем желе показати да су јачи и бољи од супарничке навијачке групе. Они за себе говоре да су „прави“ навијачи и да је њихова

љубав према клубу највећа. Своје туче правдају тиме да се играчи боре на самом терену, а навијачи на трибинама, свако на свој начин. Они заказују туче пре и после утакмица, а честе су и туче и на самим спортским дешавањима. Ови навијачи користе пиротехничка средства, не би ли подигли атмосферу и прославили гол или победу своје екипе, као и да би показали своје негодовање, било према свом или супарничком тиму или неком другом, бацањем пиротехничких средстава на терен или у правцу противничких навијача. Увреде вербалним путем и путем транспарената су саставни део кореографије ових навијача. Неке од порука се пишу и на самим утакмицама, као одговор на транспарент или поруку противничке групе навијача.

3. 2. 4. Навијач политички активиста

Овај тип навијача је постао присутан и нарочито активан на нашим просторима, крајем осамдесетих година двадесетог века, са увођењем вишестраначја у Србији и тадашњој Југославији. Основно схватање ових навијача је да се кроз навијачку групу могу протурити и рекламирати личне или политичке идеје својих странака. Спортска дешавања су за њих погодно место, због великог броја људи и медијског праћења спортских дешавања. Они на утакмицама носе политичка обележја и залажу се за певање и скандирање политичких и националистичких порука и песама.

Често се и саме политичке партије и политичари непосредно рекламирају преко навијача. На самим спортским дешавањима могле су се видети заставе политичких странака, слике страначких личности и чути песме подршке политичким странкама и личностима, као и увреде на рачун супарничких политичара и странака. Такође су се на стадионима и у халама могли чути и видети различити облици подршке оптуженим српским генералима и политичарима у Хагу, као и протести због покушаја одузимања територије Косова. Бројни навијачи су учествовали на митинзима и демонстрацијама разних политичких странака. Они су били најзапаженији на скуповима који су се најчешће завршавали насиљем, нарочито на демонстрацијама од 5. октобра 2000. године, као и на митингу подршке Косову када је у америчкој амбасади погинуо један навијач Партизана. Организатори тих скупова који нису на власти бранили су саме навијаче, а представници власти их непрестано оптуживали да су они криви за насиље. Процес узајамног оптуживања противничких страна траје и даље док не дође до промене власти, па се онда улоге у оптуживању и одбрани мењају. Дежурни кривци увек остају навијачи.

3. 2. 5. Професионални или плаћени навијач

Није свим навијачима на првом месту својствена љубав према клубу, већ има и оних који у навијању виде и начин за добру личну зараду. Таквим навијачима навијање постаје посао и знатан извор прихода. Овај вид навијања привлачи и друге који имају исте или сличне намере-да зараде од навијања. Највећу корист од ове врсте навијача имају управе клубова и сами играчи.

Управе клубова плаћајући ове навијаче обезбеђују подршку клубу, али и себи. Њима је подршка поготово потребна када клубу иде лоше, а кривца навијачи налазе у самој управи клуба. Један део навијача протествује и тражи смену управе или тренера клуба, док плаћени навијачи дају своју подршку управи и врше притисак на остале навијаче да подрже управу. Оваква ситуација доводи до поделе међу навијачима и до честих сукоба завађених навијачких група истог тима.

Играчима овакви навијачи помажу да обезбеде стално место у тиму, скандирајући њихово име, вршећи притисак на тренера и носећи заставе са њиховим именом и сликом. Својим сталним ангажовањем у тиму, они се лакше продају иностраним клубовима, а део колача од тог ангажмана иде и самим навијачима. На нашим сплавовима, у ноћном проводу, можемо видети навијаче и спортисте заједно, где им навијачи обезбеђују добру забаву и пружају услуге обезбеђења.

3. 2. 6. Facebook навијач

Глобалне друштвене мреже узеле су примат у свим сегментима нашег друштва, па и код самих навијача. Једна од најпосећенијих друштвених мрежа је и мрежа Facebook. На страницама ово мреже се могу видети разне групе које су створене као подршка спортским клубовима и навијачким групама. Многи појединци, који стоје јавно или анонимно, иза профила ових група, се на тај начин препуцавају са супарничким навијачким групама, неки чак и преко ових група директно и отворено навијају, на неки себи својствен, нов и модеран начин. Навијање на овај начин им је веома олакшано и омогућено, јер када постоји куповина из фотеље путем интернета, онда постоји и навијање из фотеље. Неки од ових навијача седе поред својих рачунара и чекају да се заврши утакмица, не би ли на Facebook друштвеној мрежи објавили статусе о победи свог клуба, и тиме свесно објавили провокацију о поразу

противничког клуба. Неки од њих се директно јављају са самих утакмица, објављујући на свом профилу своје фотографије, извештаје, коментаре и провокације.

Ове групе навијача на друштвеним мрежама навијачима служе за добијање обавештења о активностима својих клубова као и за њихово информисање о активностима својих навијачких група. Нису све групе на овој друштвеној мрежи посвећене самом информисању навијача. Има и оних група које имају за циљ да подстичу мржњу и позивају на насиље. Такве групе, због свог увредљивог и непримереног садржаја, трају јако кратко, и веома брзо буду уклоњене са ове друштвене мреже. Такође се, путем ових група на друштвеним мрежама, најављују и заказују туче међу навијачима, а да притом, нико од самих навијача тако нешто није заказао, те се управо на тај начин, испровоцирају туче навијача. Лица која се крију иза ових група служе се и разним лажима, не би ли испровоцирали навијаче и подигли тензије уочи одигравања утакмица.

3. 2. 7. Европски навијач

Овај тип навијача заинтересован је само за утакмице које њихов клуб игра против европских клубова на домаћем и/или иностраном терену. Ови навијачи изазивају револт код оних оданих, правих навијача који су увек присутни на трибинама, јер сматрају да се за свој тим не навија само када се игра против великих европских клубова, него и сваког другог дана. Присутан је и реалан велики проблем како доћи до карата за такве утакмице, јер су смањени капацитети наших стадиона. Проблем је настао од када су укинута места за стајање и постављене столице за седење, као и од када су наша првенства у свим спортовима, изгубила на квалитету. Наведени тип навијача лако успева да дође до карата, те се опет дешава да они који су редовнији на спортским дешавањима остају без карата за утакмицу.

3. 3. Појам хулиган

Појам хулиган је широко распрострањен у нашој земљи, и ми свакодневно у медијима пратимо приче о хулиганским испадима фудбалских или неких других деструктивних група. У нашој земљи се, када се говори о хулиганима или о хулиганizmu, не прича само о навијачима, него и о неким другим деструктивним групама која немају било какве везе са спортом.

„Појам хулиган нам стиже са британског острва и води порекло из енглеског језика. Постоји неколико објашњења овог појма, али бих ја издвојио две верзије о пореклу овог појма. Према првој верзији, реч хулиган се повезује са извесним Патриком Хулиганом, једним ирским криминалцем, припадником трочлане банде (Hooligan-Hoodlum-Larkin), који је према полицијским изворима убио полицајца.“⁹ Он је у Лондону 1898. године и сам био осуђен на смрт и убијен. „Према другој верзији, реч се повезује са једном ирском уличном бандом у Лондону, која се звала „Hooley gang“.“¹⁰ Чињеница да се ради о Патрику који је био Ирац, као и о ирској уличној банди, само је поткрепила идеју о хулиганству као о нечему бунтовничком.

У Енглеској, за коју можемо рећи да је постојбина хулигана и одакле је хулиганизам увезен у нашу земљу, ова реч се везује искључиво за фудбалске навијаче. Највећи разлог лежи у чињеници да је Енглеска колевка фудбала, и да је њен најпопуларнији спорт - фудбал. Енглески хулигани познати су широм света по великим количинама испијеног алкохола и својим нередима и тучама пре, за време и после фудбалске утакмице. Хулиганизам је заступљен у свим фудбалским лигама, па чак и у оним најнижим. Хулигани у Енглеској припадају најразличитијим социјалним структурама као и различитим старосним групама. Тако на пример, фудбалски клуб Wolverhampton Wanderers, коме је надимак Wolves, међу редовима својих навијача, има и једног хулигана, који је милионер.¹¹ Смањењем места на стадионима, високом ценом карата и драстичним мерама које је енглеска влада предузела, број хулигана у Енглеској се смањио, али су још увек присутни у енглеском фудбалу и свуда где игра њихова репрезентација и клубови. Неки од њих због хулиганизма своју репрезентацију и клуб гледају само на гостовањима у својој земљи и у иностранству.

Хулиганизам у Србији се појављује крајем осамдесетих и почетком деведесетих година двадесетог века. Хулигани су прво потицали из навијачких група клубова велике четворке.¹² Свака утакмица коју су играли ови тимови носила је назив дербија, а дерби српских клубова Партизана и Црвене звезде називао се, и још увек се

⁹ Ђорић Марија, Хулиганизам, насиље и спорт, Удружење „Наука и друштво“ Србије, Београд, 2012. стр. 64.

¹⁰ Коковић Драган, Друштво, насиље и спорт, Mediterran publishing, Нови Сад, 2010. стр. 159.

¹¹ Извор информација о овом навијачу је ВВС-јева емисија о хулиганима

¹² Велику четворку су чинили: Партизан и Црвена звезда из Београда, Хајдук из Сплита и Динамо из Загреба.

зове „вечити дерби“. Како су се играчи на терену трудили да победе, тако су се и навијачи на трибинама трудили да победе на свој начин. Прво је то било певањем и заставама, а после разним транспарентима, бакљама и тучама пре, за време и после утакмице. Нама који навијамо за клуб из Београда био је прави изазов отићи крајем осамдесетих и почетком деведесетих на утакмицу у Сплит или у Загреб, а и њима да дођу у Београд. Мржња међу навијачима је била велика - она у то време није била само навијачки обојена, већ и национално. Угледајући се на навијаче велике четворке и друге навијачке групе у тадашњој Југославији крећу путем хулиганства. Ни у један град се није могло отићи на утакмицу, а да се не очекују обрачуни хулигана, каменовање возова и навијача, паљење бакљи и истицање разних националистичких и увредљивих транспарената.

После распада Југославије навијачком сценом у Србији доминирају навијачи Партизана и Црвене звезде. Постоје и друге навијачке групе, али оне нису тако бројне и организоване. Мржња између ова два клуба никад није била тако велика. Све су чешће туче и нереди између ових навијачких група. Ривалство је све веће и то не само у фудбалу, него и у осталим спортовима. Све је више сукоба за време рукометних и кошаркашких утакмица и то не само на трибинама и испред хала, него и на самом терену. Из тих разлога, за кошаркашке и рукометне дербије нема карата у слободној продаји него клубови домаћини карте деле својим навијачима. Феномен енглеског фудбалског хулиганства се у Србији проширио и на остале спортове.

„Мање хулиганске групе у Србији следе примере великих и покушавају да их стигну, па чак и да их прстигну у хулиганским нередима. Постављају себи само један циљ, а то је да победом над јачом, бројнијом и организованијом хулиганском групом себи подигну самопоуздање и повећају углед у хулиганском свету.“¹³ Декорација на спортским борилиштима је препуна инцидената, почев од паљења бакљи, преко транспарената са различитим текстовима увредљивог садржаја, па све до хулиганских обрачуна. Хулигански обрачуни се не дешавају само са хулиганима који навијају за други клуб, него су и чести обрачуни хулиганских група које навијају за исти клуб. До тих обрачуна долази због борби за превласт на трибини.

¹³ Ђорић Марија, Хулиганизам, насиље и спорт, Удружење „Наука и друштво Србије“, Београд, 2012. стр. 64.

Хулигани не мирују ни када су европске утакмице у питању. У кошарци постоје мањи инциденти у виду бацања разних предмета на терен и негодовања на судијске одлуке. Наше клубове овако понашање пуно кошта. Дешавају се и мање навијачке туче са противничким навијачима као и између хулигана са исте трибине. Због ових мањих инцидената у Европи, УЕФА нам прети избацивањем из свих фудбалских такмичења, како клупских тако и репрезентативних. Један хулигански инцидент у фудбалу је фудбалски клуб Партизан коштао избацивањем из тамичења УЕФА на годину дана.¹⁴

„Да се хулигани из Србије могу појавити свугде и у сваком спорту, сведочи и рагби утакмица која се играла у Никшићу 6. 10. 2013. године, између рагби клуба Арсенал из Никшића и рагби клуба Партизан из Београда. У тучи су учествовали навијачи Партизана и Навијачи Арсенала. У тој тучи су коришћене бакље, камење, мотке и све друго што је могло да се употреби у сврху хулиганског обрачуна. Најгоре у свему томе је чињеница су ова два тима играла пријатељску утакмицу, али навијачи нису договорили пријатељски сусрет.“¹⁵

3. 4. Видови хулиганског насиља

На већини утакмица у Србији постоји могућност да дође до насиља хулигана. Утакмице на којима се очекује велики број навијача, а поготово када се очекују и гостујући навијачи, се проглашавају утакмицама високог ризика. На таквим утакмицама, скоро са сигурношћу можемо очекивати пиротехничка средства и разне вербалне увреде, а није нам ни страно да гледамо физичке обрачуна. Насиље хулигана се може поделити на:

1. физички обрачун,
2. вербални обрачун,

¹⁴ Утакмица између Партизана и Зрињског у Мостару која је завршена са пет према нула за Партизан. О утакмици нико није причао, већ се причало о нередима навијача Партизана, које су изазвали навијачи Зрињског.

¹⁵ Курир спорт, Општи хаос: Организована туча гробара и навијача Сутјеске у Никшићу, Курир-инфо.рс, 2013.

<http://www.kurir-info.rs/opsti-haos-organizovana-tuca-grobara-i-navijaca-sutjeske-u-niksicu-clanak-1022247> , (23. 10. 2013. године)

3. обрачун пиротехничким средствима.

3. 4. 1. Физички обрачун

На нашим спортским приредбама није реткост видети обрачуне хулигана. Честе су туче пре и после утакмица, јер се оне заказују, држе се у тајности и за те организоване обрачуне знају само учесници туча. Када се открије место обрачуна и на том месту буде пуно припадника снага безбедности, хулигани се мобилним телефонима договарају о новом месту и сви се брже - боље пребацују на ново договорено место. Договарају се и путем друштвених мрежа, поготово преко Facebook друштвене мреже, али ту договори врло брзо буду откривени. Преко ове мреже углавном обрачуне договарају млађи хулигани, жељни доказивања, стицања хулиганског звања и који се без много размишљања упуштају у хулигански стил живота. На овој мрежи објављују се и лажни договори, не би ли се заварали припадници безбедности, и да би се хулигани на другом месту обрачунали. У овим обрачунима поред навијача и хулигана, често страдају и случајни пролазници, јавни и приватни инвентар и имовина. Велики проблем су и заказани физички обрачуни - у време када се не играју утакмице. Код оваквих обрачуна користе се разне врсте оружја, па чак и ватрено оружје.

Хулигани се обрачунавају и на самим утакмицама и то без икаквог обзира према клубу за који навијају. Казне за овакве сукобе у Европи су велике. Фудбалски клуб Партизан опет трпи казне због нереда својих навијача који су се десили у Швајцарској. Овај пут Партизан је кажњен само новчано, мада се већина навијача плашила да ће Партизан добити забрану играња у Европи на пар година.¹⁶ На сву срећу, нереда наших навијача на европским утакмицама има јако мало, јер нам из УЕФА-е стално прете избацивањем из европских такмичења и забраном играња у њима, у трајању од неколико година. На нашим утакмицама честе су и сцене туча, што са противничким навијачима, као и оних међусобних, на истој трибини. Хулигани су због физичког обрачуна са противничким навијачима спремни и да уђу на терен, да га претрче, да трче атлетском стазом или да претрче целу једну трибину, не би ли стигли до супарничких навијача. Њима је на фудбалским утакмицама много теже, јер су навијачи физички одвојени и удаљени, него што је то случај на кошаркашким и

¹⁶ Утакмица Thun : Партизан , која је играна у Швајцарској 29. 08. 2013. године у оквиру квалификација за Лигу Европе.

рукометним утакмицама. Та чињеница није сметала навијачима фудбалског клуба Партизан, који су на утакмици у Швајцарској претрчали цео фудбалски терен, не би ли се обрачунали са навијачима Туна, који су на својој трибини развили заставу Албаније. Успут су се гађали бакљама са припадницима друге навијачке групе Партизана „Забрањени“. У овим обрачунима, најчешћи реквизити су им: столице, бакље и камење одломљено са трибина. Столице које су постављене на свим странама стадиона више су помогле хулиганима него што су помогле у спречавању насиља на спортским приредбама.

3. 4. 2. Вербални обрачун

У свакодневном животу смо окружени разноврсним псовкама са свих страна. Можемо их чути свуда, на улици, телевизији, на средствима јавног информисања, филмовима, као и на спортским догађајима и још многим другим местима. На утакмицама су псовке упућене играчима (како својим, тако и противничким), судијама, тренерима, управама клубова, па и самим противничким навијачима.

Вербални обрачуни нису само огледало хулигана, него и самих навијача, па и обичних гледалаца. Хулигани и навијачи у вређању противника не штеде ни чланове њихових породица. Могу се чути разноврсне песме увредљиве садржине, као и видети транспаренти са увредљивим порукама. Песме и транспаренти нису увек упућени актерима на терену и онима поред терена, већ и другим лицима која немају везе са спортом. Почетак првенства, нарочито у фудбалу, последњих неколико година „кресе“ поруке које се шаљу у виду протеста против Параде поноса и против њених учесника. Поруке политичке природе су честе, поготово када се ради о порукама везаним за одбрану Косова, као и када се игра против тимова из бивше Југославије.

3. 4. 3. Обрачун пиротехничким средствима

Пракса употребе пиротехнике на нашим стадионима је увезена из Италије. Некада је било поприлично тешко запалити једну бакљу или димну бомбу, а бацити топовски удар било је готово незамисливо. Разлог за то лежи у чињеници да су некада пиротехничка средства била тешко доступна. Бакље су углавном доношене из Италије, а димне бомбе и топовски удари су се набављали преко лица која су се налазила на одслужењу војног рока. Данас је све то постало јако доступно, поготово пиротехника

која нам долази из Кине, која се може купити на улици, а самим тим је и опаснија за употребу, јер највероватније није испитана ни проверена.

За разлику од утакмица против европских клубова где играју наши клубови, готово и да нема употребе пиротехничких средстава, због запређених високих казни. Утакмице домаћег првенства у свим спортовима скоро и не могу да прођу без бакљи, топовских удара, ватромета и димних бомби. Оне се не користе само за кореографију него и за обрачуна са другим навијачима, полицијом, за гађање играча и других учесника утакмице.

„Колико су опасни ови обрачуни навијача, сведочи и немили догађај, на коме је један седамнаестогодишњи навијач фудбалског клуба Црвене звезде погођен ракетом на дерби утакмици са Партизаном. Утакмица се одиграла на стадиону ЈНА, 30. 10. 1999. године, а повређени навијач је од задобијених повреда преминуо. Такође је и познат случај напада на припадника жандармерије који се десио на утакмици Црвена звезда : Хајдук из Куле, која се играла на стадиону Маракана 2. 12. 2007. године. На тој утакмици је један навијач фудбалског клуба Црвене звезде покушао да угура бакљу у уста припаднику жандармерије.“¹⁷ Колико су опасни топовски удари, на својој кожи је и осетио голман Партизана Владимир Стојковић, који је на дерби утакмици између Црвене звезде и Партизана, која се играла на стадиону Маракана 26. 10. 2011. године, био засут топовским ударима, када је излазио са терена после загревања пре утакмице. На сву срећу, он је прошао без тежих повреда.

3. 5. Хијерархија у навијачкој групи

Навијачи који навијају за исти клуб се удружују у навијачке групе. Навијачке групе су стабилне формације појединаца код којих постоји свест о припадности групи. Припадност навијачкој групи је јако важна за њене чланове и они су спремни све да учине да остану у групи. Сваки члан групе има своја задужења, која се труди да одради што боље може, да на основу тога стекне што боље место у групи и што веће поштовање од стране осталих чланова групе. Циљ сваког члана је да постане вођа групе. У групи влада солидарност између чланова групе и оданост према групи и

¹⁷ Блиц онлине, Хронологија насиља међу навијачима, Блиц.рс, 2010.

<http://sport.blic.rs/Fudbal/Domaci-fudbal/176586/Hronologija-nasilja-medju-navijacima-19952010> ,

(23. 10. 2013. године)

осталим члановима. У свим навијачким групама постоји хијерархија и сви чланови групе знају своје место у њој. Хијерархија у групи је чврста и сви чланови групе су дужни да је поштују. Свако ко не поштује хијерархију или наруши солидарност или оданост, избацује се из групе. Таква лица ниједна друга навијачка група неће прихватити .

Озбиљност једне навијачке групе, лежи у оригиналности песама, стилу навијања, лепоти кореографија, употреби пиротехнике, понашању на улици и одласцима на гостовања. Навијачима су најлепши дани они, када са својим другарима навијачима, испрате свој клуб у неком другом граду или у некој другој држави. Они проводе један за њих прелеп дан, у дружењу са другарима у туђем граду и својим деловањем помажу клубу да оствари победу. Ти моменти су незаборавни, и памте се, и то је управо оно што се препричава годинама, јер та сећања не бледе.

Хијерархија у навијачкој групи се може поделити на:

- 1) Вођство
- 2) Ударна група
- 3) Чланови - симпатизери групе
- 4) Ветерани

3. 5. 1. Вођство

„Све навијачке групе имају своје вође. Вође у навијачкој групи би требало да буду храбрије, интелигентније, отвореније, способније, самопоузданије и предузимљивије од осталих чланова групе. Особе које постају чланови групе не поседују увек ове критеријуме, него их стичу тек кад постану вође у навијачкој групи.“¹⁸ Да би неко постао вођа навијачке групе, требало би да има подршку већине чланова групе као и да заслужи место вође.

Навијачке групе немају само једног вођу, као што се мисли и увек се сматра да је вођа навијача оно лице које води навијање. Све навијачке групе имају своје вођство које сачињавају најактивнији, најискуснији и најугледнији чланови групе и који су ангажовани око активности групе. Најпознатији и највиђенији од свих вођа је онај који води навијање, поред њега свака навијачка група има вође које су задужене за: кореографију, пиротехнику, организовање одлазака на гостовања, дистрибуцију карата

¹⁸ Драгишић З., Безбедносни менаџмент, „Службени гласник“, Београд, 2007. стр. 114.

и сви они заједно сачињавају вођство у навијачкој групи. Функционисање навијачке групе могуће је само заједничким и координисаним радом вођства групе. Вођство групе задужено је и за преговоре са управом клуба, представницима полиције и представницима службе обезбеђења, а задужени су и да дају изјаве медијима, јер имају и задужење да представљају групу у јавности.

3. 5. 2. Ударна група

Чланови ударне групе су најактивнији и најредовнији чланови навијачке групе и они сачињавају језгро групе. Они вођству групе пружају подршку, заједно са вођством учествују у активностима групе и присуствују састанцима навијачке групе. Ове чланове бирају вође навијачке групе. Чланови језгра су покретачи навијања и они представљају везу између вођства групе и осталих чланова групе са осталим навијачима. Задужени су за организацију навијања на утакмицама и помажу вођама у њиховим задужењима. Они су претежно навијачки опредељени, али постоје и они чланови групе са хулиганским опредељењем који су увек спремни на насиље. Спремни су на све за опстанак групе, па чак и на употребу насиља. Често прате свој клуб на гостовањима како у земљи, тако и у иностранству. Број чланова језгра групе зависи од бројности саме групе. Навијачке групе мањих клубова могу да имају више чланова ударне групе од неке навијачке групе већег клуба, јер тај клуб има само једну навијачку подгрупу, док велики клубови имају више навијачких подгрупа.

3. 5. 3. Чланови-симпатизери групе

Они су стални посетиоци утакмица, али не припадају ни једној навијачкој групи, нити учествују у организацији навијања. Они су чести и на гостовањима, како у земљи, тако и у иностранству, на које они иду у сопственој организацији. Орјентисани су навијачки и нису склони насиљу. Оваквих навијача на нашим утакмицама је велики број и због честог насиља на нашим утакмицама они не желе да буду ни у једној навијачкој групи. Учествују у навијању и прављењу кореографија, исто као и чланови навијачких група. Њих има на свим трибинама, па и на оним на којима се налазе чланови навијачких група. Неми су посматрачи навијачких нереда и углавном негодују сваком виду насиља.

3. 5. 4. Ветерани

Овој групи навијача припадају најстарији чланови навијачке групе. Они су још увек присутни на утакмицама и њих има на свим трибинама. Активни су на утакмицама и одлазе на гостовања, ређе у земљи, а много чешће у иностранству. Неки старији навијачи удружују се у посебне навијачке групе: на пример, код навијача Партизана то је група која се зове „40+“, док је код навијача Црвене звезде та група позната под називом „Ветерани“, а код навијача Војводине „Стара гарда“. Сви они имају посебно место на трибинама. Уживају велико поштовање од стране млађих чланова навијачких група и од осталих навијачких група. Млађи навијачи уче од старијих и угледају се на њих, како од оних који само навијају, тако и од оних који су били склони насиљу.

3. 6. Жртве хулиганског насиља

Хулигани у својим обрачунима не бирају ни жртве, а ни средства са којима ће се обрачунавати. Сви учесници спортског догађаја могу постати жртве хулиганског насиља хтели то или не. Исто тако све што се нађе на путу хулиганима може бити поломљено и разбијено, било да се налази на неком спортском објекту или да је ван њега. Жртве хулигана нису само други хулигани или навијачи противничког тима него и сви они који их ограничавају у њиховим сукобима.

Жртве хулиганског насиља се могу поделити на следеће групе:

1. Навијачи
2. Полиција, редарска служба и ватрогасци
3. Спортисти
4. Тренери
5. Судије
6. Управе клубова
7. Јавни инвентар и имовина

3. 6. 1. Навијачи

Жртве насиља нису само хулигани и навијачи противничког тима, него се често дешава да су то и хулигани и навијачи истог тима. Хулигани се не обрачунавају само за време одигравања утакмице него и пре и после одигравања утакмице, али и сваког другог дана када се утакмица не одиграва. Данас се туче заказују, бирају се

места што даље од стадиона, неке непрометне улице и места, јер се у околини стадиона и на прометним местима налази велики број припадника полиције и жандармерије. У овим обрачунима не бирају се средства која ће се употребити у тучи.

Навијачи су најчешће жртве зато што видљиво носе обележја клуба за који навијају. У хулиганском и навијачком свету влада правило да нико не сме да носи транспарент на утакмицу, ако нема довољан број људи који ће га одбранити и сачувати. Највећи хулигански и навијачки трофеј је одузета застава, шал или мајица / дукс, који када се једном отме противничкој групи, поносно се рашири на трибини, а који се после поцепа, закачи на ограду и ритуално спали. Доказ о томе колики су ово вредни трофеји, дали су навијачи Црвене звезде, који су долазили на утакмице Партизана и то не само на фудбалске него и на кошаркашке и рукометне. Они су пратили оне групе противничких навијача који носе заставе и од тих мањих група су их отимали. Све се то дешавало пред сам дерби утакмицу између Црвене звезде и Партизана која се играла 17. 10. 2012. године на стадиону Маракана. На тој утакмици су све отете заставе биле раширене, неке су поцепане, а неке и упаљене. Данас, када се играју утакмице између клубова који имају велики број навијача, а поготово на утакмицама између Црвене звезде и Партизана ретко можете видети навијаче са навијачким обележјима како иду на утакмице.

Сукоби између хулигана или навијача истог клуба чести су на нашим утакмицама. Разлог ових обрачуна су борба за превласт на трибини и преузимање вођства. Последњи сукоб, који још увек траје, је сукоб међу навијачима Партизана, код којих се неколико навијачких група удружило у једну навијачку групу, под називом „Забрањени“. Они су напустили јужну страну стадиона и отишли на његову источну страну. У овом обрачуну навијачких група једно лице је изгубило живот.

Колико су опасни ови обрачуни међу навијачима истог клуба, сведочи и обрачун на стадиону Црвене звезде, на утакмици Црвена звезда : ОФК Београд, на којем је једно лице употребило и ватрено оружје. Утакмица се одиграла 14. 04. 2010. године. У овом обрачуну један навијач Црвена звезде је рањен у стомак.

3. 6. 2. Полиција, редарска служба и ватрогасци

Ови учесници на спортским борилиштима су задужени за безбедност свих учесника на спортском догађају, па чак и за безбедност самих хулигана. Они су често и стална мета напада хулигана. Редарска служба је прва на удару, на коју се наилази од

самог уласка на стадион или у халу. Они су ти који су задужени за безбедност на спортским борилиштима.

На редарску службу се врше напади од самог уласка на спортски догађај. Редарска служба је задужена да на уласку претреса навијаче и прегледа карте. На већим утакмицама наших клубова увек се тражи карта више, па сви они који нису дошли до карата покушавају да уђу без карте и ту највише долази до сукоба са редарима. Приликом претреса долази до сукоба када се нађу пиротехничка средства или било шта друго што може да угрожава безбедност учесника спортског догађаја. Неки не желе да их предају, док неки покушавају да побегну, да не би били приведени. Између трибина и терена се увек налазе редари, чији је задатак да спрече улазак навијача на терен. Често су сами, без полиције и директно изложени нападу. До сукоба са редарима долази и на самим трибинама. То се и догодило на утакмици Партизан: Марибор, која се играла на стадиону ЈНА, 10. 08. 2006. године. Прво је дошло до обрачуна на атлетској стази, да би се после тога припадници редарске службе попели на источни део трибине, ради обрачуна са навијачима Партизана. Све се смирило интервенцијом припадника полиције. Том приликом је приведено неколико навијача.

Припадници полиције су често мета напада хулигана, како за време утакмице, тако и непосредно пре и после саме утакмице. На свим утакмицама можемо их видети у великом броју. Они су увек први који треба да спрече хулигане у њиховим обрачунима, па су из тих разлога стално мета напада хулигана. У тим спречавањима често су нападнути од обе ривалске хулиганске групе, које они покушавају да раставе. Свака од њих их напада зато што их спречавају да се обрачунају са својим ривалима. Покушавајући да на трибинама спрече тучу и приведу изгреднике, они постају мета свих учесника нереда на трибини.

Ватрогасци су честа мета напада хулигана зато што су они задужени за гашење пиротехнике која падне на терен. На утакмици између Партизана и Војводине, одиграној на стадиону ЈНА 7. 04. 2013. године, нападнут је један ватрогасац, само зато што је покушао да угаси запаљене шалове и дуксеве на огради јужне трибине, које су запалили навијачи Партизана, а које су отели од навијача Војводине. Један навијач је прескочио ограду, сишао на атлетску стазу и шутнуо црево које је држао ватрогасац, а са којим је покушавао да угаси ватру. „Да су ватрогасци мета напада хулигана доказ је и дерби утакмица између Црвене звезде и Партизана, која се играла на стадиону Маракана 2. 11. 2013. године. На тој утакмици навијачи Партизана су упалили своје

заставице којима су правили кореографију на самом почетку утакмице. Ватрогасци су више од пола сата гасили пожар и приликом гашења су нападани и гађани од стране навијача Партизана. У овим нападима повређена су три ватрогасца.¹⁹

3. 6. 3. Спортисти

Хулигани често нападају и спортисте, и то не само противничке играче него и своје, нарочито када су незадовољни њиховом игром и оствареним резултатима. Своје незадовољство правдају тиме да се играчи не залажу довољно добро за свој клуб, те да је част бранити боје клуба за који играју. Често су изложени разним вербалним увредама и гађањем са трибина, а било је и случајева и физичких напада.

Напад од стране својих навијача је доживео и капитен фудбалског клуба Партизан, на утакмици Партизан : Лудогорец. Утакмица се одиграла на стадиону ЈНА, 6. 08. 2013. године, и том приликом му је вођа навијача Партизана скинуо капитенску траку због његове слабе игре, неборбености и незалагања на терену. Мали број навијача је осудио овај начин исказивања незадовољства од стране вође навијача, јер сматрају да нису навијачи ти који бирају капитена него тренери. Велики број навијача Партизана подржао је свог вођу, разочаран још једним неуспехом свог клуба у европском такмичењу, сматрајући да капитен не може да буде онај који не пружа максимум и не бори се за свој тим.

Највећи и најдрастичнији физички напад на играче у нашем домаћем превенству, десио се на утакмици између Црвене звезде и Партизана, на стадиону Маракана 14. 10. 2000. године. Хулигани са јужне и северне трибине стадиона су прекинули дерби. Прво су навијачи Партизана ушли на терен, а за њима и навијачи Црвене звезде, дошло је до међусобне туче навијача. У том хаосу, нападнути су тренер и играчи Партизана. Неки од навијача Црвене звезде су носили маркере које носи редарска служба. Утакмица је прекинута, није одиграна тог дана, него је одиграна тек 7. 03. 2001. године, уз велики притисак тадашњег премијера Владе Републике Србије.

Велики притисак и нападе трпе играчи који су прешли из једног клуба у други ривалски клуб. Најгоре пролазе играчи који пређу из Црвене звезде у Партизан или обрнуто. Навијачи те играче сматрају издајницима и непријатељима. „Играче који

¹⁹ Настић М., Брука: Маракана није безбедна, Курир-инфо.рс, 2013.
<http://www.kurir-info.rs/bruka-marakana-nije-bezbedna-clanak-1068963>,
(7. 11. 2013. године)

пребегну у супарнички табор навијачи клуба мрзе више него противничке играче, јер тиме доводе до слабљења свог тима и до јачања противничког. То је управо и разлог што ови играчи трпе двоструко јачу осуду и мржњу од стране навијача клуба из којег су „пребегли“, у односу на друге играче клуба чије боје сада бране.²⁰

Играчи су трпели нападе и ван спортских борилишта. Често се дешавало да навијачи незадовољни игром и односом играча према клубу упадну и прекину тренинг играчима. Ови упади су се завршавали разговором између навијача, играча и тренера. Нико од играча после ових разговора није пријавио да је било физичких напада.

3. 6. 4. Тренери

„Код тренера, као и код самих играча, можемо видети да се напади не врше само на противничке тренере него и на своје. Функција тренера се не огледа само у томе што је он први међу једнакима, већ он тренира играче, одређује начин и тактику којом ће они играти, смењује играче и одређује капитена. Једноставно он је први одговоран и за успех и за неуспех свога тима.“²¹

Кад год постоји незадовољство код навијача, они се, готово увек, прво устреме на тренера. Често му се упућују разне увреде и тражи се његова смена. Неки од њих сами одлазе из клубова, а неки под притиском навијача буду смењени од стране управа клубова. Често се воде праве кампање против тренера за њихову смену.

Најдрастичнији физички напад десио се тренеру Партизана на 115. вечитом дербију, где је он заједно са играчима Партизана нападнут, када је са играчима покушао да напусти терен због нереда хулигана који су се одиграли на самом терену.

3. 6. 5. Судије

За судије се може рећи да су једни од угроженијих учесника на нашим утакмицама. Они су увек изложени вербалним нападима од стране једне навијачке групе, а понекад се дешава да их све навијачке групе на стадиону изложе вербалном вређању. Ретко када се деси да су сви задовољни суђењем на утакмицама, поготово поражени. Нарочито су учестали напади и претње судијама, посебно ако је утакмица одлучујућа, јер су тада укључене велике емоције и жеља за победом. На таквим

²⁰ Симеуновић Д., Тероризам, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009. стр. 153.

²¹ Ђорић М., Хулиганизам, насиље и спорт, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002., стр. 120.

утакмицама се тражи и најмања грешка од стране судија да би се они окривили за неуспех и прогласили главним кривцем.

Судије су често изложени гађању разним предметима са трибина и то нарочито на спортским догађајима који се одигравају у халама, јер су тада судије много ближе навијачима него на фудбалским утакмицама. На фудбалским утакмицама гађању су највише изложене линијске судије.

Корупција постоји у судијској организацији готово у свим земљама света, па тако и код нас. У нашој земљи је спорт на јако ниском нивоу, а нарочито фудбал. Из тог разлога се може рећи да је корупција у фудбалу веома заступљена у нашој земљи. На различите нерегуларности при суђењу, иза којих најчешће стоји корупција судија, реагују како навијачи тако и сами играчи клубова, исказујући притом своје незадовољство радом судија. Тако на пример, ове, 2013. године, јесењи почетак првенства у фудбалу, био је обележен кашњењем играча приликом изласка на терен, у трајању од пет минута, у знак протеста због нерегуларног суђења. И сами навијачи су исказали и обележили свој протест истицањем парола против судијске организације и против Фудбалског савеза Србије. На пример, навијачи Црвене звезде су на утакмици против Јагодине, 17. 08. 2013. године на Маракани објавили транспарент на коме је писало „Судијска организација- криминална формација“. Утакмица је била прекинута од стране главног судије све док транспарент није био уклоњен.

Претње и притисци на судије се не врше само на утакмицама него и у данима кад се оне не играју. Тим поводом огласиле су се и фудбалске судије 13. 10. 2013. године, са саопштењем да се на њих врше велики притисци и да им се прети. У тим претњама се тражи да судије суде задовољавајуће и да ако не буду судили како се од њих тражи, о њиховом суђењу ће бити обавештени и водећи политичари у нашој земљи. Том приликом су се огласили и водећи политичари, који наравно демантују да имају било какве везе са овим претњама. Судије, у знак протеста, прете да неће судити једно коло нашег првенства, уколико се претње и притисци и даље наставе.

Свако има право на грешку, па чак и судије на утакмицама. Они за своје грешке одговарају судијској организацији у Србији, а не и навијачима и клубовима. Судије се кажњавају за своје грешке, али је проблем у томе што резултати утакмица остају исти, непромењени, и поред грешака судија. Резултат се не поништава чак и ако су утврђене и евидентне грешке судија које су довеле до тог резултата са којим једна

или обе стране нису задовољне. Из тих разлога, протест је оправдан, али не и претње, притисци и насиље.

3. 6. 6. Управе клубова

Управе клубова су често на мети напада навијача, нарочито председници наших клубова. Често се могу чути повици са трибина који се односе на управе клубова, као што су: „Управа напоље!“ и име председника клуба, од кога се тражи да оде из редова клуба. Против неких председника и управа водиле су се читаве кампање, а неки су чак били и физички нападнути. У тим вређањима нису изостављени ни чланови њихових породица.

Једну од дужих кампања и борбу против управе клуба водили су навијачи Партизана. Та борба за смену управе клуба и председника клуба трајала је две године: од 2005. до 2007. године. Навијачи Партизана су почели своју борбу против управе клуба тако што су певали песме, скандирали против управе и качили разне транспаренте на којима се тражило да управа и председник клуба оду. Песме, скандирање и транспаренти су углавном били увредљиве природе, на којима нису поштеђени ни чланови њихових породица. У тој борби против управе, навијачи Партизана су чак и бојкотовали утакмице на стадиону ЈНА и свој повратак најавили тек после смене управе и председника клуба. У једној својој протесној шетњи, они су чак носили и погребни крст са именом и презименом тадашњег председника клуба, који су заболи на стадиону ЈНА. После оваквих притисака и претњи, управа клуба и председник су смењени, односно поднели су оставке на своје функције 26. 06. 2007. године. Навијачи Партизана поново протестују против управе клуба због лоших резултата свог клуба, како у Европи, тако и у домаћем првенству, због продаје добрих и младих играча и недовођења појачања које ће заменити продате играче.

„Нападе од стране навијача имали су и чланови управе фудбалског клуба Црвена звезда и председници клубова. Навијачи су, у својим нападима, упадали и у просторије фудбалског клуба и нападали директора клуба. Октобра 2008. године навијачи су упали у канцеларију тадашњег председника клуба и тражили да играчи на следећој утакмици носе мајице са поруком подршке навијачу који је напао припадника жандармерије бакљом. Председник је то одбио, и навијачи су му оборили жардињеру у његовој канцеларији. Новембра 2011. године, 50 навијача је најавило свој долазак и дошло на разговор код председника фудбалског клуба због лоших резултата. Они су

тражили да клуб напусти тадашњи спортски директор клуба, што је он касније и урадио.²² Највећа смена председника фудбалског клуба Црвена звезда од стране навијача догодила се 2004. године. Због лоших резултата, навијачи су сменили тадашњег председника клуба, који је трећа Звездина звезда. Као разлог свог напуштања клуба он је навео да се повлачи са места председника клуба због здравствених разлога.

Свог председника клуба су напали и навијачи фудбалског клуба Рад, када је он 15. 10 . 2013. године гостовао на телевизијској станици „СОС канал“. Група навијача Рада га је прво вербално извређала испред телевизије, а после су га и гађали јајима. Навијачи Рада су и довођени у везу са дешавањима на стадиону Рада, где је 11. 5. 2005. године, запаљен ресторан који је у власништву њиховог председника клуба. Две непознате особе су ушле у ресторан, полиле га бензином, а онда су га запалиле бакљом. Запосленима, који су у том тренутку радили у ресторану, поручили су да поздраве газду.

3. 6. 7. Јавни инвентар и имовина

Мета рушилачког напада хулигана може бити све што им се нађе на путу. Они су нарочито рушилачки расположени када су незадовољни игром и резултатом свог клуба или када покушавају, или се и обрачунавају са противничким навијачима. На мети хулигана најчешће се налазе аутомобили, аутобуси, столице на стадиону или у хали, јавне говорнице, фасаде, продавнице које су често мете пљачке, жардињере и све остало што се нађе на путу хулигана и што они могу употребити као средство за тучу.

Аутобуси и аутомобили јесу мета супарничких хулиганских група, а исто тако, мета су и возила играча, како противничких тако и својих. „Тако на пример, навијачи Црвене звезде су својим играчима демолирали аутомобиле у ноћи између 14. и 15. 10. 2013. године. Кроз полупане прозоре су им убацили шампоне, јер су се играчи жалили да им клуб није обезбедио шампоне, да је у ситуација у клубу јако лоша, и да је то главни разлог за лошу игру и резултате тима. Инцидент се десио на ограђеном

²² Недељковић Д., Хронологија насиља на Маракани: Од шамарања, преко каменовања до разбијања председничких канцеларија, Mozzartsport, 2013.,

<http://www.mozzartsport.com/vesti/hronologija-nasilja-na-marakani-od-samaranja-preko-kamenovanja-do-razbijanja-predsednickih-kancelarija>

(25.10.2013. године)

паркингу стадиона Маракана, где су била паркирана возила играча који су се тада налазили на мини припремама на Златибору.²³

Да би успели у својим обрачунима, хулигани често праве сачекуше на путевима. Приликом две такве сачекуше, које су хулигани Црвене звезде приредиле навијачима Партизана, запаљена су два комби возила. „Први је запаљен 22. 2. 2012. године, када су се навијачи Партизана враћали са финалне утакмице Купа Радивоја Кораћа у Нишу. Њих су пресрели навијачи Црвене звезде, и на аутопуту близу Јагодине, дошло је до физичког обрачуна и до паљења комбија убаченим бакљама. Друго возило је запаљено 12. 5. 2012. године, када су се навијачи Партизана враћали са финалне утакмице Купа Србије у рукомету, која се играла у Бору. Напад се десио код села Горње Зуниче близу Књажевца и опет је прво дошло до физичког обрачуна навијача, а потом је комби запаљен бакљама.“²⁴

Најчешћи инвентар који се уништава на стадиону јесу столице. Оне су се некада на стадионима налазиле само на источној и западној трибини, а сада се налазе и на јужној и северној трибини стадиона. Хулигани ломе столице и са њима гађају играче, редаре, полицију и судије, а често их бацају на гомилу и запале. Свака наша дерби утакмица не може да прође без ломљења и паљења столица. Атлетска стаза после сваке дерби утакмице је пуна поломљених столица. Столице навијачима служе као погодно оружје на утакмицама, али и као прикладно средство којим могу да изразе своје незадовољство. Сврха постављања столица на свим странама стадиона јесте да се смањи број гледалаца на трибинама, из безбедносних разлога.

Фасаде су такође, честа мета напада хулигана, и оне то постају не само њиховим разбијањем и рушењем, већ и писањем парола и порука по њима. Нема града у Србији који није ишаран навијачким порукама и паролама. Навијачи, гдегод да прођу, остављају потпис своје навијачке групе или име свога клуба. Сада је у моди широм Европе, лепљење налепница са именом своје навијачке групе, и то на свим местима где та група прође, тако да су тај тренд прихватиле и наше навијачке групе.

²³ Тањуг, Разбијени аутомобили фудбалера Звезде, трв.рс, 2013.

http://www.rtv.rs/sr_lat/sport/fudbal/razbijeni-automobili-fudbalera-zvezde_429486.html,

(26. 10. 2013. године)

²⁴ Марковић С., Запалили комби „гробара“, Прессонлине, 2012.

<http://www.pressonline.rs/info/hronika/220114/zapalili-kombi-grobara.html>,

(26. 10. 2013. године)

3. 7. Навијачи и медији

Медији су данас у потпуности интегрисани у само друштво и оно без њих не може да функционише. Они имају изузетно велики утицај у формирању мишљења ширег аудиторијума. У Србији постоји велики број медија, и сви они се боре да буду најчитанији или најгледанији, да опстану у медијској трци и да се изборе са конкуренцијом. Медији од разних догађаја праве спектакл, с циљем да би увећали своју моћ и профит, били читанији тј. гледанији и траженији од конкурената. Они су, из тог разлога спремни да пишу о свему и свачему, а има и оних који се служе и лажима не би ли повећали своју читаност и гледаност. Медији су своје место нашли и у спорту и они детаљно и са пуно пажње и страсти, прате шта се дешава у нашем спорту, поготово међу навијачима.

У време старе Југославије, није било уобичајено да медији посвећују пуно пажње, пишу и извештавају о насиљу хулигана. Углавном су то били натписи и извештаји о самој атмосфери на утакмицама. Крајем осамдесетих, медији извештавају врло отворено и детаљно о нередима хулигана и придају им велику пажњу и значај. У овом периоду медији почињу да се баве хулиганима и навијачима. У Србији се данас у медијима широко расправља о хулиганима и навијачима и њиховом насиљу, а само извештавање медија о њима је сензационалистичко.

Свакодневно можемо видети и прочитати новинарске извештаје и репортаже о насиљу у спорту. Новинари, од нереди на спортским манифестацијама, праве спектакле о којима су у стању да пишу и данима. Начин извештавања им је такав, да насловима, сликама и снимцима нереди они желе да привуку пажњу гледалаца или читалаца и да од насиља направе спектакл и сензацију. Они понекад поклањају толику пажњу насиљу, да у свом извештавању са спортског догађаја, насиљу дају много више простора него самом спортском догађају. Њихова стратегија је једноставна: они осуђују сваки вид насиља од стране навијача, али и од самих спортиста. Међутим, нису сви медији одувек осуђивали насиље у спорту, поготово не насиље навијача. Пре петоктобарских промена из 2000. године, поједини медији су навијаче отворено проглашавали борцима за демократију, због њихових сукоба са полицијом и подршком коју су они давали демократској опозицији.

Медији понекад прижељкују и једва чекају да дође до нереди на нашим спорским догађајима, не би ли имали материјала о чему да пишу. Често можемо на

нашим медијима видети и прочитати нереди у најави. Због велике важности неких спортских догађаја, медији их проглашавају догађајем високог ризика и најављују да су могући и очекивани нереди. На тај начин они само подстрекују хулигане и дижу тензије пред неку важну утакмицу. На исти начин они утичу и на саме играче, те нам спортска борилишта личе на гладијаторска борилишта, где се губи сваки смисао спортског духа и такмичења.

Навијачи нису љубитељи медија, и главни разлог за то јесте чињеница да их медији осуђују и све њих проглашавају хулиганима. Медији, на пример, оптужују навијаче за све обрачуне који се дешавају како на стадиону тако и ван њега. Из тих разлога навијачке групе су бојкотовале и одбијале да дају изјаве за медије. Навијачке групе су се и удружиле у борби против телевизије Б-92 и емисије „Инсајдер“ која је емитована на тој телевизији. Та емисија се бавила проблемима које хулигани праве на спортским догађајима. После прве емисије, на већини утакмица се могла видети парола: „Искључи Б-92, укључи мозак“. Један од вођа навијача Партизана је осуђен на 14 месеци затвора, јер је водио навијање на утакмици, на којој је група навијача Партизана претила уредници, ауторки и водитељки емисије „Инсајдер“.

Својим извештавањем, које се састоји од придавања велике пажње хулиганима и преувеличавањем насиља на спортским приредбама, шаље се негативна слика у свет. Наши навијачи су озлоглашени широм света, и гдегод да се они појаве, третирају се као најопаснији хулигани на свету. Из тих разлога, наши навијачи трпе, и имају посебан третман, гдегод да се појаве, поготово када њихови тимови играју утакмице на гостовањима широм Европе. Они се на утакмицама смештају у посебно ограђене делове стадиона или хале, који се називају кавези. Њих прате и обезбеђују посебне полицијске јединице и обично им је ускраћено да се прошетају по граду. Полиција их обично дочекује при самом уласку у земљу, и спроводи их директно до стадиона. Утакмици, коју је фудбалски клуб Партизан играо у Милану против Интера, 25. 10. 2012. године, је претходила најаву многих навијачких обрачуна од стране медија. О утакмици скоро да није ни било речи. Најављиване су туче између зараћених група навијача Партизана, туча између навијача Партизана и Милана, као и туча између навијача Партизана и Интера. У том писању новинара у многим медијима, није се више знало ко ће се са ким обрачунати. Међутим, утакмица и гостовање великог броја навијача Партизана је прошла не само без навијачких обрачуна, него и без најмањих инцидената од стране навијача.

Медији су сталним писањем и давањем превеликог публицитета хулиганизму довели до његове ескалације, до његовог ширења, развијања и осавремењивања.

Због начина на који се извештава са спортских догађаја код нас, хулиганизам постаје општеприхваћена друштвена појава и понашање. Хулиганима је јако битно да њихово деловање и њихови нереди буду медијски испраћени, да буду у центру медијске пажње и да се о њима што даље чује. Захваљујући медијима, хулиганске групе и њихови чланови су изашли из анонимности и просто се такмиче ко ће направити више нереди и којој групи ће се посвећивати већа пажња у медијима. Упркос чињеници да је захваљујући медијима, полицији лако да их идентификује, они се и даље поносе својом великом медијском пажњом. Нарочито су на њу поносни малолетни хулигани. Уместо да се посраме због хапшења и недоличног понашања на спортским догађајима, малолетни хулигани се њиме поносе и тиме хвале. Понос ће им бити још већи, ако је њихов чин био медијски испраћен и на овај начин им се ојачава статус у хулиганској групи.

Медије, из ових разлога, не треба сматрати јединим узрочником појаве хулиганизма и других присутних појава насиља у спорту. Они су само један од многобројних фактора који утичу на појаву и ширење хулиганизма и насиља у спорту.

4. НАСИЉЕ СПОРТИСТА

Не представљају само хулигани једини проблем на нашим спортским догађајима. Спортисти нам све више личе на хулигане, па чак и у неким ситуацијама знају да буду и гори од њих. Савремени професионални спорт не носи са собом само спортски дух, него се и насилним и агресивним понашањем и насилним односом према противнику и осталим учесницима спортског догађаја жели стићи до успеха. Основни циљ је да се победи по сваку цену. Право витештво је нестало, а спортска игра је изгубила сваки смисао. Више не важи правило: „Важно је учествовати“, него је важно победити и бити бољи од других. Ни млади се данас више не могу убедити у то да се баве спортом због здравља, већ и они у спорту виде само начин како да стигну до богатства. Правило: „У здравом телу - здрав дух“ је одавно у Србији изгубило сваки смисао и нико из тог разлога ни не почиње да се бави спортом.

Нашим спортистима је најважније да се што боље продају у иностранству. Да би се продали, они морају бити најбољи. За такву позицију у нашем спорту, спремни су на употребу разних недозвољених средстава и метода, а све у циљу успеха који им доноси материјално богатство. Многи желе да искористе овакво понашање спортиста и да од њега и зараде. У спорт се укључују многи који немају било какве везе са спортом, и који се никада у животу нису ни бавили њиме. Много је и политичара који су ушли у спортске организације и клубове, не би ли уређивали односе за које нису довољно стручни. Све је мање правих спорских стручњака у нашим спортским организацијама и клубовима. Тако је насиље спортиста изнуђена појава, а главни разлог за насиље је материјална корист. „Fair-play“ више нико ни не спомиње.

4. 1. Агресивно и насилничко понашање спортиста

Спортисти данашњице све више личе на гладијаторе који се боре за голи живот, и у тој борби спремни су на сваки вид насиља не би ли стигли до успеха. Спортисти припадају једној од богатијих група људи у Србији, у земљи у којој грађани воде праву борбу за преживљавање. Док једни једва преживљавају, други се размећу својим богатством, шаљући лошу поруку младима како стићи до богатства. Наше спортисте често можемо видети на сплавовима и разним другим клубовима како се разбацују новцем, у друштву разноразних лепотица које трче за њима и на тим местима пружају много лепшу игру него на терену. Може се рећи да је тако зарађен новац крвав

новац и на њему се налази крв свих оних спортиста који су због погрешног схватања шта је спорт нанели једни другима психичке и физичке повреде.

„У савременом развијеном свету професионални спорт обавезно прати и стицање профита. Новац је и разлог што се једна спортска утакмица, спортска игра или такмичење претвара у агресивну и насилничку борбу за успех, рекорд, резултат или престиж. Данашњи спорт је комерцијализован, многи у њему виде могућност добре зараде. Спортски клубови се све више удружују са онима који имају одговарајућу финансијску моћ. Такође, спортски клубови постају огроман извор прихода, а спортисти су они , преко којих ће се по сваку цену , разни моћници из света бизниса домоћи новца. У ери комерцијализације, данашњи професионални спортиста се посматра као роба и то ни мање ни више него као потрошна роба.“²⁵

Спорт данас не може опстати без упорне борбе за успехом, рекордом, престижом у друштву који ће обезбедити богатство, и то су главни разлози због којих данашњи спорт не може проћи без агресивности и насиља. Агресивна и насилна игра постала је саставни део спортске игре наших спортиста без које не можемо замислити ни једну утакмицу. Она се не огледа само у нападу, него и у одбрани, где се по сваку цену жели онемогућити противник да дође до победе. Прво се одбрани поставља задатак да по сваку цену онемогући противника и дође до предности, а онда, да се у нападу некако дође до победе, по сваку цену. Овакво калкулисање је опасно за лепоту игре, као и за човекову спортску способност за даљим бављењем спортом због честих и тешких психичких и физичких повреда. Једино што постаје важно јесте победити, а поготово победа добија на важности ако је противник бољи, јачи и популарнији. Све ово се може постићи само агресивном и насилном игром у нападу и одбрани. Оваква игра је далеко од праве спортске игре, провоцира публику и то посебно навијачка језгра која се врло често знају и насилнички понашати.

Наши спортисти трпе велика оптерећења, којима су подвргнути због захтева који носи спортски професионализам. Спорт постаје све више мукотрпан рад, готово да нема нимало слободног времена и нема забаве у њему, а притом остаје јако мало времена за забаву после њега. Спортисти су подвргнути великим физичким и психичким оптерећењима која доводе до нагомилавања беса и фрустрација. То нагомилавање беса и фрустрације се манифестује кроз физичко и вербално насиље на

²⁵ Коковић Драган, Друштво, Насиље и спорт, Mediterran publishing, Нови Сад, 2010. стр. 225.

самом терену, а истовремено има и велике социолошке последице на публику која прати утакмицу, као и на младе људе који у спортистима виде своје идоле. Спортисти често у кључним тренуцима утакмице, под притиском, почну испољавати нагомилани бес и фрустрацију неконтролисаним и несавесним агресивним и насилним понашањем чиме руше основне спортске постулате „fair-play-a“ и такмичарског духа.

Насиље и агресија су нарочито изражени када се играчи боре за освајање неког места на табели, посебно првог или ако је у питању борба за опстанак у неком рангу такмичења, односно када је у питању опстанак у лиги. У таквим утакмицама не бирају се средства и начини на који ће се доћи до планираног и жељеног резултата. На победу се иде по сваку цену, без пардона гази се по противницима и без имало обзира наносе се физичке и психичке последице.

„Развој технологије је такође узео свој примат у спорту. Да би се постигли успеси који иду и до граница људских могућности, као и тежња ка савршенству, главни су разлози због којих је технологија нашла своје место у спорту. Компјутерима се покушава доћи до имена будућих победника, разрађују се модели, методи и начини тренинга, напрезања и њихове реализације. Једино што преостаје је да се пронађу спортисти који испуњавају постављене услове и које би требало тестирати и тренирати. Они који издрже и испуне све постављене захтеве компјутера, постаће шампиони. Овај начин освајања успеха у спорту не искључује употребу насиља.“²⁶

„Због насиља у спорту, први спортиста који је осуђен због неспортског понашања на некој спортској манифестацији је био Ђорђе Пантић, голман фудбалског клуба Партизан. Он је на полуфиналној утакмици националног купа против Црвене звезде, која се играла на стадиону Маракана 11. 05. 2005. године, физички насрнуо на фудбалера Црвене звезде зграбивши га за врат са намером да се са њим физички обрачуна. Против голмана Партизана подигнута је кривична пријава на основу члана 20. „Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ који гласи: „Ко у намери да изазове насиље уђе на спортски терен или уласком у спортски терен изазове насиље, физички нападне на учеснике спортске приредбе, угрози здравље учесника спортске приредбе или учествује у физичком обрачуна на спортској приредби, казниће се затвором од три месеца до једне године“.²⁷ Ђорђе

²⁶ Коковић Драган, Друштво, Насиље и спорт, Mediterran publishing, Нови Сад, 2010. стр. 195.

²⁷ Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама „Службени гласник“ , Републике Србије, број 67/2003, 101/2005 - др. закон, 90/2007, 72/2009 - др. закон и 111/2009)

Пантић је осуђен на тридесет сати друштвено-корисног рада. Мера друштвено-корисног рада му је одређена пошто је прихватио понуду Другог општинског тужилаштва у Београду. Он је прва јавна личност у Србији на којој ће бити примењена мера друштвеног-корисног рада.

Насиље спортиста у Србији је подједнако заступљено и код припадница лепшег и нежнијег пола. Утакмица између женских фудбалских клубова Суперлиге Србије Јагодине и Машинца из Ниша, која се играла 12. 10. 2013. године у Јагодини, прекинута је у 83. минути. До прекида је дошло када је фудбалерка Јагодине, која је и капитен екипе Јагодине, грубо стартовала над фудбалерком Машинца. Овај инцидент се десио на десет метара од клупе Машинца. Цела клупа Машинца је утрчала на терен са намером да се физички обрачуна са капитеном Јагодине. На терену се створила велика гужва, а након пет минута колико је трајао прекид, судија је у договору са делегатом, прекинула утакмицу. Судија на овој утакмици била је такође припадница лепшег и нежнијег пола. У тренутку прекида резултат је био нерешен 1:1.

4. 2. Допинг спортиста

„Да би спортиста постао шампион и да би се осећао као шампион, сви његови резултати би требало да остану у границама спорског духа и равноправног надметања. Једино ограничење које би требало спортисте да спутава у освајању њиховог спортског успеха јесте природа. Једино они резултати који су остварени на природан начин могу да имају праву вредност за људе који прате спорт и за самог спортисту.“²⁸

Спортисти су лица, која би требало да воде здрав живот и као такви би требало да дају позитиван пример младима, а никако не би смели да посегну за синтетичким стимулансима. Узимање оваквих супстанци је са етичке стране неприхватљиво и кажњиво, штетно по здравље, и даје лош пример младима који желе да се баве спортом. Њиме се уништава дух спортског надметања. Жеља за победом довела је до употребе недозвољених средстава која опстају упркос основним постулатима врхунског спорта. Узимање синтетичких стимуланса се назива допинг.

Свакодневна употреба средстава за допинг у спорту окружена је зидом ћутања. У употреби допинг средстава умешене су породице, тренери, клубови, саиграчи и на крају лице које помаже у узимању допинг средстава. Важна је само победа, а нико више

²⁸ Мицковић М., Друга страна медаље, др Ненад Дикић, Београд, 2009. Стр. 36.

ни не брине о здрављу. У клубовима нико не сме ни да спомене да се неко од спортиста тог спортског друштва допингује, а за оне који покушају о томе отворено да говоре, у клубу нема више места.

Узимати допинг средства да би се постигао неки ексклузиван и високи резултат је само лажан изговор и оправдање за непоштено и нефер понашање на спортском терену. Поред тога што је штетно по здравље, допинговање је непоштено и према самом себи, према свим колегама и противницима који се не служе помоћним средствима да би били бољи од других, постигли жељени резултат и остварили свој спортски циљ на природан начин.

Спортисти су под великим притиском медија. Нико од спортиста не реагује исто на разноврне медијске спектакуларне текстове у којима се прво величају њихови успеси да би затим спортисти трпели разне прозивке због својих пораза. Сваки спортиста, ма колико јак изгледао, а неки од њих изгледају као да су најснажнији на свету, реагује јако осетљиво на овакве ствари и мало је оних који остају равнодушни на медијски притисак који се врши на њих. Они се, због учесталих притисака медија да себи поврате стару славу, могу одати узимању допинг средстава. Медији нису ствараоци допинг скандала, они као скандал мајстори само пишу о њима и осуђују их. Публика воли да чује све о допинг скандалима, а то што је све више допинговања међу спортистима није заслуга медија.

У сваком такмичењу имамо победника, али не мора се увек победити по сваку цену. Поготово не по цену свог здравља. За сваког спортисту је најважније да остане чист, односно да не дозволи себи да употребљава допинг средства да би остварио победу, јер је то важно за његов живот, његову личну срећу, срећу његове породице, колега спортиста и свих оних који се радују његовим успесима и тугују над његовим неуспесима, пружајући му подршку у даљој спортској борби ка остварењу спортског успеха. Инспирација сваког спортисте лежи у победи и остваривању великих резултата. Победа спортистима представља највеће задовољство, и то је и главни разлог што се свако од њих и такмичи. Сви они морају да схвате да и победник једног дана мора бити побеђен.

Данас се спортисти не такмиче само у својој спортској дисциплини него и у томе како пронаћи најбољи допинг стимуланс, а да га антидопинг контрола не открије. Људи су смислили нешто што може свако да користи и то сматрају као преко потребну помоћ за освајање успеха, а не као допинг средство. Сви они сматрају да постоји стимуланс

који им даје више енергије него што само њихово тело може да произведе. Спортисти све више у хемији проналазе одговор на постављене захтеве од стране тренера, клубова, финансијера, спонзора и медија. Хемијска индустрија која производи допинг средства се такође такмичи и са онима који их и контролишу, а често се дешава и да они раде једни за друге. Они који проналазе допинговане спортисте купују лиценце од произвођача и цела линија допинга падне. Тако се дешава да се тек после неколико година сазна да је неки спортиста био допингован и да је свој успех остварио уз помоћ недозвољених средстава.

Финансијско-пословни спортски интереси врше притисак на спортисту да победи и буде најбољи, не би ли привукао што више спонзора и повећао и помогао финансијској ситуацији у клубу, а тако и самом себи. То постаје једини разлог за такмичењем. Спортисти ће повучени финансијским успехом победника покушати да користе допинг средства да би постали број један, а нажалост, неће се користити примером лица која су се употребом природних ресурса подигла на сам врх успеха. Професионални спортисти некада нису имали пуно новца и нису се много разликовали од нас, као што је данас ситуација. Откад је новац ушао у спорт, резултати постају натприродни, а тиме и спортисти морају имати натприродне физичке могућности да би их остварили.

Спортисти који најчешће подлежу допинговању су они који имају слаб карактер, који преко ноћи и без имало труда желе славу и богатство. Они који улазе у спорт са намером да остварују спортске резултате, којима новац и слава долазе само као резултат бављења спортом и који се из љубави баве спортом, јако ретко се одлучују на употребу допинг средстава. Данас нажалост новац и слава постају главни разлог за бављењем спортом, па је све више оних са slabим карактером који су склони употреби допинг средстава ради стицања славе и новца.

Прави и поштени спортиста је онај који зна да изгуби или да подбаци са резултатом који је планирао да оствари. Такви спортисти настављају даље, без љутње и са позитивним држањем да ће следећи пут бити боље. Једини начин да остваре свој успех виде у тренирању и отклањању оних недостатака који су довели до губитка жељеног резултата и остварења њиховог спортског циља. Мало је данас оних правих спортиста који на природан и скроман начин сматрају да нико није перфектан и да сви ми имамо неку ману и да не можемо баш увек бити први и изнад свих.

Бити спортиста значи да би се требало одрећи свих негативних ствари које утичу на то да се један спортиста такмичи спортски и да живи спортски. Требало би да је за сваког спортисту најбитније то да је боље изгубити на поштен начин, него победити уз употребу недозвољених стимулативних средстава. Требало би да сви спортисти уложе поштен рад и труд да би остварили што боље спортске резултате и испунили своје спортске циљеве.

„Највећу пажњу у допингу спортиста у Србији привукао је тенисер Виктор Троицки. Он је у тренутку кажњавања био 53. тенисер на свету и један од познатијих спортиста у Србији. Он је одбио 15. 04. 2013. године током Мастерс турнира у Монте Карлу да да крв на допинг контролу, што се аутоматски сматрало да је допинг тест позитиван. Он је дао само узорак урина. Правдао се да му је лоше, да је уморан и да је зато одбио да иде на допинг контролу и поред тога што је знао шта ће се десити ако не оде. Он је дан касније дао крв, али то му није помогло. Суспендован је 25. 07. 2013. године, односно добио је забрану наступања на свим турнирима у трајању од чак 18. месеци од стране Међународне тениске федерације. На ову одлуку наш тенисер је уложио жалбу Суду за спортску арбитражу у Лозани, који је смањено Виктору Троицком казну са 18. на 12. месеци забране наступа на свим турнирима.“²⁹ Ово је само још један лош пример младима који желе да се баве спортом. Нарочито је лош јер је тенис јако популаран у нашој земљи.

4. 3. Од пријатељства и супарништва до непријатељства

Супарништво у спорту је нормално међу противничким играчима, а некад и међу саиграчима. Када супарништво прерасте у личну нетрпељивост, долази до сукоба и непријатељстава. У Србији се данас живи у цивилизацији супарништва, ривалства, такмичења а све то прати и стално непријатељство. Победа и пораз су стални пратиоци спортске игре и од њих зависи понашање спортиста и њихова мотивација за активности које предстоје и то како на терену тако и ван њега. Са спортистима се мора пуно и упорно радити на томе да они буду способни да адекватно и реално прихвате како

²⁹ Кеџман З., Лоша вест пред финале Дејвис купа: Виктору смањена казна, али неће играти за титулу, Блиц.рс, 2013.,

<http://sport.blic.rs/Tenis/242564/Losa-vest-pred-finale-Dejvis-kupa-Viktoru-smanjena-kazna-ali-nece-igrati-za-tituly>,

(12. 11. 2013. године)

победу тако и пораз. Истовремено и победа и пораз могу довести до непријатељства међу спортистима.

Пораз и страх од пораза, производе фрустрације код спортиста, а честа негативна последица фрустрација је агресивност. Не реагују сви спортисти исто на пораз. Неки спортисти лакше реагују на неуспех, отпорнији су на њега и сваки неуспех у спорту примају у спортском духу, честитајући бољем од себе. Насупрот њима, има и других спортиста који због неуспеха бесне, теже превазилазе неуспех и сукобљавају се са другим играчима, а понекад и са својим саиграчима. Овакво реаговање на неуспех производи непријатељство код спортиста.

Победа може довести до сукоба и непријатељства међу спортистима, поготово ако је у питању велико ривалство између клубова или ако се игра нека одлучујућа утакмица. Не славе сви спортисти на исти начин победу. Много је оних који својим слављем желе понизити и испровоцирати противника како на терену, за време утакмице, тако и после утакмице давањем понижавајућих изјава о противнику путем медија.

Чести произвођачи непријатељства међу спортистима јесу медији. Дизањем тензије пред важне утакмице ствара се јако лоша атмосфера међу играчима. На теренима се води прави рат, а од спортског надметања нема ништа. Све то прате медији са великим одушевљењем, јер ће имати о чему да пишу. Највише ће се писати о рату који је вођен на терену, а најмање о самој игри и на тај начин стварати још веће тензије пред неку другу утакмицу. Прави медијски рат већ две године се води између тренера кошаркашког клуба Партизана и председника Црвене Звезде, који се одразио и на терену и на трибинама. Много је ружних речи било упућено са обе стране, а једини који испаштају због тога су играчи, јер утакмицу не смеју изгубити по сваку цену.

Највеће ривалство у нашој земљи се води између Црвене звезде и Партизана. То није само ривалство у највећој споредној ствари на свету - фудбалу, већ и у свим другим спортовима ова два спортска друштва. Ово ривалство траје од самог оснивања ових спортских друштава. У почетку је то било право спортско ривалство, и то за пример свим другим клубовима, да би временом почео да се води прави рат између спортиста ова два спортска друштва. Велико непријатељство влада између спортиста ова два спортска друштва и оно се може видети на свакој утакмици. Што је најгоре, непријатељство влада у свим спортовима када играју међусобно. Ова два спортска друштва су највећа у нашој земљи по броју спортиста, освојених трофеја и броју

навијача. Утакмице су им најпосећеније од свих других клубова и уместо да и даље служе за пример, они свима шаљу негативну слику о једном нездравом ривалству које се претворило у велико непријатељство и у још већу мржњу између играча и навијача ова два клуба и то у свим спортовима у којима се сусрећу ови клубови. На утакмицама које се популарно зову „вечити дерби“ води се прави рат, а од спорта нема ништа.

Велико непријатељство које може бити међу спортистима је оно које завлада између саиграча. Често можемо прочитати како је дошло до туче између играча истог клуба. Сва та дешавања, клубови крију далеко од очију јавности, демантујући такве наводе. Сви су заборавили да се за што боље место у екипи треба борити на спортски начин и у спортском духу. Туча међу саиграчима једног клуба као и туче које се дешавају међу играчима у нашој репрезентацији представљају врхунац непријатељства. Уместо да бране част и углед српског спорта и да буду понос наше нације, они шаљу једну јако лошу слику светској јавности и лошу поруку младима који желе да се баве спортом. Они све то чине само из једног разлога: да буду стандардни играчи у репрезентацији не би ли се што боље продали.

У Србији постоји толико изражена јака и велика мржња и непријатељство међу играчима да је скоро немогуће видети да се игра нека пријатељска утакмица. У старој Грчкој непријатељства су се заустављала да би се одиграле Олимпијске игре које су највећи спортски догађај на свету. На данашњим играма у Србији насиље је више него присутно. „Fair-play“ у Србији више готово да и не постоји, а још мање постоји поштовање између самих играча, како противничких тако и својих.

4. 4. Мафија у спорту

Са трансформацијом спорта према правилима слободног тржишта промениле су се и награде за постигнуте резултате. Некада су се спортисти борили за лаворов венац и медаље. Данас је тај спортски дух потпуно нестао и сва борба коју спортисти воде за освајање награде своди се на борбу за новац. Тамо где се налази велика количина новца ту своје место обавезно налази и организовани криминал. Организовани криминал је своје место нашао у спорту путем клађења, уз помоћ намештања утакмица, продаје играча али и преко куповине клубова.

Наше фудбалско првенство већ годинама прате притужбе да је намештено и да се већ на почетку првенства зна ко ће бити на првом месту. Доста је жалби на суђење и делегирање судија од стране судијске организације и од стране свих клубова наше прве

лиге. Почетак фудбалског првенства 2013./2014. године у Србији пратио је протест неколико клубова прве лиге, који су са пет минута закашњења, излазили на терен и почињали утакмицу. Тражила се и смена председника Фудбалског савеза Србије. Такође су и навијачи исказали свој протест подржавајући клубове и играче. Навијачи су развијали транспаренте уперене против председника Фудбалског савеза Србије и судијске организације, оптужујући их да су чланови мафијашких организација. Од другог до шестог кола Фудбалског првенства у Србији, утакмице су биле прекидане, све док транспаренти нису били уклоњени. Касније је Фудбалско првенство настављено без оваквих прекида. До смене председника Фудбалског савеза Србије није дошло, као ни до промена у судијској организацији после оваквих оптужби.

Клађење је у Србији јако популарно, а доказ за то је постојање великог броја кладионица у нашој земљи. У тим кладионицама се може кладити на утакмице у нашој лиги, али само на једну утакмицу на тикету. Разлог за то је намештање утакмица. У скоро сваком колу има и по нека утакмица на коју се не може кладити. Разлог за то је намештена утакмица и резултат се унапред зна. Подмићивањем играча и/или судија намешта се резултат, а у иностранству се клади на намештени резултат. Посебно је велика зарада када се намести утакмица чији је резултат био бољи него што је очекивано. Сви који се кладе очекују победу домаћина, подмићивањем играча и/или судија намешта се да победи гост или се намешта нерешен резултат. На овакавом исходу утакмица зарађују само власници кладионица. Приход је огroman, а задовољни су само они који су учествовали у намештању утакмица. Незадовољни су гледаоци и прави љубитељи спорта.

Наши играчи се јако млади продају у иностранству. Свима им је циљ да што пре потпишу уговор за неки инострани клуб и оду из Србије. Трансфери су им јако велики, а ни они тачно не знају колики је њихов прави износ. Познато им је само оно колико им је дато. Њихове уговоре од клубова откупљују разни менаџери и на тај начин они практично постају њихови власници. Наши млади играчи продају се као што се продаје роба на пијаци. Новац који клубови добијају од продаје играча завршава на разним рачунима широм света где им се губи сваки траг. Фудбалски клубови у нашој земљи остају без новца и без финансијских могућности довођења других играча. За овакве сумњиве трансфере не плаћа се ни порез држави. „Тако је на пример, председница фудбалског клуба Обилић, искоришћавањем свог службеног положаја, приликом реализације трансфера играча фудбалског клуба Обилић у иностране

фудбалске клубове, прибавила себи имовинску корист у вредности од 4.100.000 немачких марака и 3.480.000 америчких долара.³⁰ „Она тај новац није уплаћивала на рачун фудбалског клуба Обилић, него га је приказивала као лично улагање у клуб. У томе јој је помагала и њена рођена сестра. Она се нагодила са тужилаштвом и била је осуђена на годину дана кућног притвора и новчано кажњена са 1.500.000 евра, а њена сестра је била осуђена на 8. месеци.³¹ Оваква пресуда је изазвала велико незадовољство у јавности, јер је она тиме вратила држави мање новца него што га је присвојила.

Да би се играчи добро продали у иностранству, они морају да буду стални играчи у својим екипама, чак иако и не заслужују то место. Врши се огроман притисак на тренера и председника клуба да одређени играчи играју по сваку цену. Велику подршку неки играчи имају и од навијача који скандирајући њихова имена врше притисак на тренера и траже да ови буду у првом тиму. Разлог таквом скандирању су оптужбе упућене путем медија да су вође навијача власници уговора појединих играча и да су они чланови организованих криминалних група. Има и оних играча који се неким чудом налазе и у фудбалској репрезентацији Србије, а да ником није јасно шта они ту траже. Јасно је само да су то главни разлози за катастрофалне резултате наше фудбалске репрезентације у свим такмичењима.

Транзиција у нашој земљи довела је и до тога да су разни људи из света бизниса и сумњиве прошлости постали власници фудбалских клубова. Већина ових људи никада се није професионално ни бавила спортом. Они су своје место у спорту нашли захваљујући чињеници да се у спорту врти огромна количина новца, а нарочито у фудбалу код нас.

„Србија је позната и по убиствима председника фудбалских клубова. Најдрастичнији пример се догодио 2004. године, када је убијен генерални секретар Фудбалског савеза Србије и Црне Горе. Извршиоци убиства ни данас нису пронађени, а још мање се зна мотив за ово убиство. Он је упуцан на степеницама, док је

³⁰ Рудић М., Дошло је с годинама, Време, број 1056, 2011.,
<http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=983706>,
(14.11.2013. године)

³¹ Рудић М., Дошло је с годинама, Време, број 1056, 2011.,
<http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=983706>,
(14.11.2013. године)

улазио у зграду у којој су се налазиле канцеларије Фудбалског савеза Србије и Црне Горе. На њега је пуцао непознати нападач- најпознатији убица у Србији данас. Генерални секретар ФССЦГ је превезен и оперисан у Ургентном центру где је и преминуо.³²

4. 5. Жртве насиља спортиста

Жртве насиља спортиста на спортским догађајима могу бити сви учесници спортског догађаја. Најчешће жртве су сами играчи како противнички тако и своји, а поред њих још су: тренери, судије, гледаоци односно навијачи, па чак и полиција. Тешко је поверовати да све ове учеснике спортисти нападају, али код нас је све могуће. Кад могу навијачи да нападају кога стигну, зашто онда не би могли и играчи жељни славе и што бољег статуса у клубу.

Често на нашим теренима можемо гледати сукобе играча на самом терену и поред тога што нисмо отишли да гледамо бокс или неке друге борилачке вештине. Рекло би се да је таква ситуација честа само у фудбалу, али нажалост, тако је у свим спортовима који се играју у Србији. На неким утакмицама је потребна само мала варница да би дошло до обрачуна играча. У тим својим међусобним обрачунима, они умеју да буду бруталнији и гори од самих навијача. Јако их је тешко смирити и раставити, па је понекад потребна и реакција полиције. Уместо да брину о самој игри и да навијачима пруже задовољство да их гледају и да уживају у игри, они показују све оно негативно и непожељно што се може видети на терену.

Судије су често на мети напада играча, а исто тако и тренера. Кад год постоји и имало сумње у судијску одлуку, сви играчи одмах скачу на судије. Напади на судије су веома учестали и изражени, нарочито онда када је реч о некој одлучујућој утакмици, на пример, за прво место или за опстанак клуба у неком рангу такмичења. Поред главног судије, у фудбалу су често на мети и линијске судије и то најчешће због неуспелих, али и успелих офсајд замки. Напади на судије се манифестују трчањем играча према судији и стварањем гужве око њега, не би ли се тиме изразио протест против неке судијске одлуке. Ово би се могло сматрати видом масовног протеста од стране играча. Играчи

³² Дуловић Ј., Злочин и фудбал, Време, број 691, 2014.,
<http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=373831> ,
(14.11.2013. године)

могу упутити и вербалне или физичке захтеве судији како би он изрекао неку дисциплинску меру противничком играчу или пресудио другачије него што већ претходно јесте. Судије су најчешћа мета напада од стране спортиста и то не само на терену него и ван њега.

Просто је невероватно да спортисти могу напасти и припаднике полиције. То се углавном дешавало онда када су спортисти бранили своје навијаче од полиције. „Последњи такав случај се десио на утакмици у Ивањици, 11. 08. 2013. године, између домаћег Јавора и гостујуће Црвене звезде. До овог инцидента је дошло у 35. минути првог полувремена, када је један навијач Црвене звезде прескочио ограду и сишао на терен. Припадници жандармерије су одмах скочили на њега и почели да га туку. Голман Црвене звезде је напустио свој гол, притрчао припадницима жандармерије и ускочио у гужву, желећи тиме да заштити навијача свог клуба и одвоји га од припадника жандармерије. Они су одгурнули голмана и привели навијача. Голман је након утакмице изјавио да навијач није имао лоше намере, него да је само хтео да му дода лопту. Према Кривичном закону Републике Србије овакав потез се сматра спречавањем службеног лица у вршењу службене дужности.“³³

Играчи умеју и да нападају и оне због којих се спортски догађаји одигравају - навијаче. Играчи, углавном незадовољни навијањем и критикама, одговарају навијачима на исти начин. Обрачуни са навијачима су на сву срећу углавном вербалне природе и са непристојним гестикулирањем. „Забележен је и мањи физички обрачун између играча и навијача на утакмици Чукарички: Црвена звезда, која је завршена резултатом 2:0 за Чукарички. Утакмица се играла на стадиону Чукаричког на Бановом Брду, 6. 10. 2013. године. Том приликом се један фудбалер Црвене звезде сукобио са навијачем, приликом изласка са терена после завршетка утакмице. Навијач који је био љут због пораза свог клуба је вређао играче Црвене звезде, а један играч Црвене звезде

³³ Курир спорт, ОКРШАЈ СА ЖАНДАРМИМА: Бајковићу прети затвор до три године?!, [kurir-info.rs](http://www.kurir-info.rs), 2013.

<http://www.kurir-info.rs/bajkovicu-preti-zatvor-od-sest-meseci-do-tri-godine-clanak-934243>,

(15. 11. 2013. године)

му је пришао и разменио са њим пар удараца. Физички обрачун већих размера између навијача и фудбалера Црвене звезде спречили су припадници жандармерије.³⁴

5. СПРЕЧАВАЊЕ НАСИЉА НА СПОРТСКИМ МАНИФЕСТАЦИЈАМА

Нереди на спортским манифестацијама у нашој земљи у протеклим годинама изазвали су велику пажњу јавности како код нас тако и широм света, а највише у Европи. Учесталост насиља на спортским манифестацијама производи одређену дозу небезбедности у нашој земљи. Нашој спортској јавности стално из Европске куће фудбала стижу претње избацивањем из свих такмичења у фудбалу због насиља наших навијача на утакмицама. И поред ових претњи насиље, које више није само насумично, је све учесталије и све више организовано.

Безбедност широм света добија централно место приликом организовања спортских манифестација. У нашој земљи безбедност на спортским манифестацијама је на јако слабом нивоу. То је један од главних разлога што на нашим утакмицама има све мање навијача и гледалаца. У повећање безбедности на нашим спортским манифестацијама се морају укључити све структуре наше државе и сви учесници спортског догађаја.

У циљу спречавања насиља на спортским манифестацијама и повећања безбедности требало би поступати прво проактивно, па реактивно. „Проактивно поступање подразумева предузимање мера и радњи које ће смањити и/или елиминисати услове који доводе до наступања штетног догађаја. Реактивно поступање подразумева предузимање мера и радњи тек по наступању штетног догађаја, а у циљу смањења и/или елиминације последица штетног догађаја.“³⁵

5. 1. Организација спортских манифестација

Организација спортских манифестација је јако сложен процес и подразумева да у њиховој организацији учествују сви учесници спортске манифестације и сви они који

³⁴ Тодоровић Н., Варничило на Бановом брду: Вешовић се сукобио са навијачем, блицспорт.рс, 2013., <http://grid3.rs/read/news/302829936/4804974/varnicilo-na-banovom-brdu-vesovic-se-sukobio-sa-navijacem>, (15. 11. 2013. године)

³⁵ Мандић Г., Системи обезбеђења и заштите, Факултет цивилне одбране, Београд 2004. стр. 247.

би требало да брину о безбедности спортске манифестације. Да би спортска манифестација прошла и одржала се без икаквих проблема потребна је стална координација свих лица која учествују у организацији спортске манифестације. Мере за организацију се не предузимају само за време спортског догађаја него и пре и после спортског догађаја.

Најважнија ствар за безбедност једне спортске манифестације је израдити процену безбедносне ситуације за одређену спортску манифестацију. Безбедносна процена се ради за сваку спортску манифестацију посебно и она мора дати одговоре на многа питања од чега зависи планирање даљих активности на организацији спортских манифестација. На основу сачињене процене приступа се организовању спортске манифестације. Неке информације се не могу добити пре одржавања спортске манифестације, па се у току одржавања треба прилагођавати и по потреби мењати план организације, у зависности од пристиглих информација и од развоја догађаја на спортској манифестацији, а све то само из једног разлога да би спортска манифестација прошла без икаквих проблема.

Прво што треба урадити јесте проценити колико ће гледалаца бити на спортској манифестацији. Свим тим људима треба обезбедити безбедан долазак, боравак и одлазак са спортске манифестације. За тако нешто нису само мерило продате карте, јер ће бити и оних који ће без карата покушати да уђу или ће доћи на спортску манифестацију без карте, у намери да је купе пре почетка утакмице. Тапкарроше који покушавају зарадити на препродаји карата треба одстранити и пуштати да прилазе спортским објектима само гледаоци са картама, да би се смањиле гужве око самог спортског објекта. Гледаоцима који долазе аутомобилима треба обезбедити паркинг простор који неће бити у непосредној близини самог објекта одржавања.

Свим гледаоцима и спортистима треба обезбедити безбедан и брз улазак у спортски објекат. Код нас су стално превелике гужве на улазима. Све то доводи до гурања и покушаја да се уђе по сваку цену. Чести су нам и сукоби са редарском службом и полицијом на улазима у спортски објекат, а један од већих разлога за то су велике гужве. Гужве представљају велики проблем и гледаоцима који воде децу на утакмице и припадницама лепшег и нежнијег пола. Да би се све то спречило потребно је обезбедити довољан број улаза на спортски објекат. Спортистима треба обезбедити посебан улаз који ће бити одвојен од гледалаца и којем гледаоци не могу да приђу.

У самом спортском објекту гледаоцима треба обезбедити да на безбедан начин прате спортска дешавања, нарочито када се играју утакмице високог ризика или кад нам гостују неки инострани клубови. То код нас често није могуће због превеликих гужви, јер се у продају пушта више карата него што има места за седење или се неки гледаоци провуку без карата. Редарска служба уз одређену финансијску надокнаду пушта гледаоце да уђу у спортски објекат без карата. Због великих гужви на нашим спортским објектима не може се ићи степеницама, јер су оне препуне. Велики проблем безбедном гледању спортских догађаја праве и хулигански испади скоро у свим нашим спортовима. Потребно је повећати контролу на улазима да би се спречио улазак лица без карата. Све оне, који немају за циљ да утакмица протекне у фер и спортском надметању, треба одстранити са утакмице и забранити им улазак на наредним утакмицама. Требало би да спортисти буду довољно одвојени од гледалаца и исто тако би требало спречити сваки контакт између гледалаца и спортиста. Наши спортисти су изложени физичким и вербалним нападима са трибина и често можемо видети да су гађани разним предметима са самих трибина.

По завршетку спортског догађаја свим гледаоцима и спортистима треба обезбедити да безбедно напусте спортски објекат. Као што је битно напуштање, тако је и битно да се гледаоци и спортисти што безбедније удаље од спортског објекта. Потребно је и раздвојити супарничке навијаче и испратити их у различитим правцима или до својих возила, поготово ако су дошли организовано. Треба спречити могућност да гледаоци после утакмице дођу у контакт са спортистима, а посебно спречити да до спортиста стигну хулигани.

5. 2. Дужности клубова у спречавању насиља на спортским манифестацијама

Клубови су дужни да предузму све потребне мере безбедности да би једна спортска манифестација прошла без икаквих проблема. Не треба само клуб који је домаћин да брине о безбедности, јер је он организатор спортске манифестације. То је и дужност гостујућег клуба, нарочито ако долазе и његови навијачи. Казне за нереде навијача носе клубови и то не само домаћини него и гостујући клубови, посебно када нереде изазову њихови навијачи. „Због нереда на последњој дерби утакмици између Црвене звезде и Партизана која се играла на стадиону Маракана 2. 11. 2013. године

кажњена су оба клуба. Дисциплинска комисија Фудбалског савеза Србије казнила је Партизан са две утакмице играња на свом стадиону без присуства публике и новчано, са 1.000.000 динара. Фудбалски клуб Црвена звезда кажњен је са једном утакмицом без публике и новчано са 500.000 динара. Партизан је одговоран за неспортско понашање својих навијача, а Црвена звезда сноси одговорност за лошу организацију утакмице.³⁶ У овом случају клуб који је гост и није организатор сноси већу одговорност и казну због нереда на утакмици.

Клуб домаћин који је организатор спортске манифестације дужан је да предузме све безбедносне мере и радње за безбедно одржавање спортске манифестације. Организатор спортске манифестације једини је одговоран за безбедност свих учесника спортске манифестације. Он је дужан да у организацију обезбеђења спортске манифестације укључи све релевантне субјекте безбедности, а то су: Министарство унутрашњих послова, редарску службу, службу медицинске помоћи, ватрогасну службу и припаднике електродистрибуције .

Клуб организатор дужан је да пријави одржавање спортске манифестације Министарству унутрашњих послова. Колико ће бити припадника Министарства унутрашњих послова зависи од броја гледалаца и од саме важности утакмице. На утакмицама високог ризика и на утакмицама на којима се очекује да ће бити максималан број гледалаца биће ангажовано више припадника Министарства унутрашњих послова. Клубови организатори су дужни да обавесте Министарство унутрашњих послова о очекиваном броју гледалаца и о могућем доласку гостујућих навијача. Поред припадника полиције за спортске манифестације ангажују се и припадници жандармерије и саобраћајне полиције.

Организатор је дужан да организује и одговарајућу редарску службу или да ангажује агенцију за физичко обезбеђење. Број лица која ће обављати ове послове зависи од броја гледалаца. Приликом организовања редарске службе или ангажовања агенције за физичко обезбеђење мора се водити рачуна ко ће обављати редарску службу. „Дан пре 145. вечитог дербија потврђено је да је организатор ангажовао 724 члана редарске службе, али на самом стадиону се појавило само 312 чланова редарске службе. На полувремену утакмице још стотинак редара је напустило своја места. И

³⁶ Бета, ФСС казнио вечите: Партизан две, Звезда једну утакмицу без публике, Курир-инфо. рс, 2013. <http://www.kurir-info.rs/fss-kaznio-vecite-partizan-dve-zvezda-jednu-utakmice-bez-publike-clanak-1084627> , (11. 11. 2013. године)

поред тога што је комесар за безбедност проценио да се утакмица са оволиким бројем редара не може безбедно одиграти, утакмица се одиграла са много инцидената.³⁷

Служба медицинске помоћи би требало да има довољан број возила, лекара и другог медицинског особља. Она би требало да буде опремљена средствима и уређајима за пружање прве помоћи. Посебно се морају одвојити медицински радници који ће се бринути о спортистима од оних који ће прву помоћ пружати навијачима. Све службе безбедности морају имати посебно медицинско особље које ће бринути у случају њиховог повређивања. Такође се мора обезбедити и болница која има могућност да прими већи број повређених, уколико се за тако нешто укаже потреба. Служба медицинске помоћи се мора ангажовати и у близини самог спортског објекта, а не само на њему.

Припадници ватрогасне службе незаобилазни су субјект безбедности на нашим спортским манифестацијама. Готово да и нема спортске дисциплине на нашим спортским манифестацијама на којима се не пале пиротехничка средства. На сву срећу, на нашим спортским манифестацијама се нису дешавали пожари, осим оних које су изазвали навијачи. Може се слободно рећи да се припадници ватрогасне службе ангажују највише због навијача и њихове пиротехнике. Они се морају ангажовати у што већем броју и са што више возила, јер се на нашим утакмицама пали велики број разних пиротехничких средстава која могу довести до пожара. Такође, они морају бити ангажовани и у близини стадиона, јер навијачи долазе у групама са упаљеним пиротехничким средствима. „Колико су ватрогасци битни на утакмицама доказ нам је последња дерби утакмица између Црвене звезде и Партизана, која се играла на стадиону Маракана 2. 11. 2013. године. На овој утакмици навијачи Партизана су запалили заставице на јужној трибини и изазвали пожар, а ватрогасцима је требало више од пола сата да га угасе. Један од проблема у њиховој ефикасности гашења пожара је био и тај што они нису могли да уђу на стадион са већим возилом за гашење

³⁷ Николић Д., Редари бежали са дербија, Звездин комесар за безбедност затражио да се меч не игра, блицспорт.рс, 2013.,

<http://sport.blic.rs/Fudbal/Domaci-fudbal/242600/Redari-bezali-sa-derbija-Zvezdin-komesar-za-bezbednost-trazio-da-se-mec-ne-igra>,

(11. 11. 2013. године)

пожара.³⁸ Да би се овакви проблеми спречили, потребно је да ватрогасаца буде у што већем броју и са одговарајућим возилима.

Припадници електродистрибуције морају да буду неизоставни субјект безбедности на нашим спортским манифестацијама. У случају квара на снабдевању електричном енергијом мора постојати стручна служба која ће спречити да дође до нестанка електричне енергије и која ће тај квар отклонити у што краћем року да нам се не би десила ситуација, као када нам се то догодило на утакмици између Југославије и Хрватске, да останемо без електричне енергије. „Ова утакмица се играла на стадиону Маракана 18. 08. 1999. године у Београду. У трећем минуту другог полувремена нестало је струје на стадиону. Судија је прекинуо утакмицу и прекид је трајао читавих 45 минута. И поред дугог прекида, утакмица је настављена када је отклоњен проблем снабдевања електричном енергијом.“³⁹

Клуб домаћин је дужан да брине и о самом спортском објекту и да забрани пре утакмице неовлашћеним лицима улаз у спортски објекат. Навијачи често пре утакмице уносе пиротехничка средства на спортски објекат, некада сами, када спремају кореографију, а некада уз помоћ редарске службе. Да би се спречило овако уношење пиротехнике и уношење неких других опасних предмета и супстанци пре утакмице, потребно је извршити детаљну контролу спортског објекта и свих оних лица која имају приступ спортском објекту пре почетка спортске манифестације. Сваки спортски објекат мора да има и ефикасан систем за јавно оглашавање који ће се чути и ван спортског објекта. Клубови су дужни да дају информације преко разгласа које су неутралне, не смеју да вређају гостујуће екипе, нити да дају подршку својој екипи преко разгласа. У зависности од очекиване посете требало би да организују безбедан улазак и излазак свих лица из спортског објекта. Продају карата треба да ограничи у односу на број места на спортском објекту. По завршетку спортске манифестације клуб организатор треба да организује комуналну службу, ради чишћења спортског објекта и његове околине.

³⁸ Настић М., Брука: Маракана није безбедна, курир-инфо.рс, 2013.
<http://www.kurir-info.rs/bruka-marakana-nije-bezbedna-clanak-1068963>,
(7. 11. 2013. године)

³⁹ Бранковић Г., Мрак и сузе, Глас-јавности.рс, 1999.,
<http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/1999/08/19/srpski/S99081805.shtm>,
(8. 11. 2013. године)

Клуб домаћин је дужан да изврши преговоре са својим клубовима навијача, да их обавести о доласку противничких навијача, да им неће бити толерисано насиље и да се од њих очекује да навијају фер и коректно. Навијачи и клуб морају да се договоре да ли ће бити неких посебних активности на трибини на којој се налазе, као што је кореографија. Свака кореографија која се организује не сме бити увредљиве природе за гостујуће играче и навијаче.

Гостујућа спортска екипа мора да обавести организатора спортске манифестације о дану и времену свог доласка, колико чланова ће бројати гостујућа екипа, којим и са колико превозних средстава долазе и у ком ће објекту бити смештени у граду. Они су дужни такође да обавесте организаторе и Министарство унутрашњих послова да ли долазе њихови навијачи, колико ће навијача њиховог тима присуствовати спортској манифестацији и којим превозним средствима они долазе. Гостујућа екипа дужна је да обави разговоре са својим клубовима навијача.

Као што се може видети, дужности клубова за организацију једне спортске манифестације су велике и захтевају много труда, рада, новца и заједничку сарадњу многих безбедносних служби. Међутим, наши клубови су у лошем финансијском стању, тешко испуњавају све своје обавезе око организације спортске манифестације и нису у могућности да безбедносно организују спортске манифестације. Зато, докле год траје такво стање у нашем спорту, имаћемо и нереде на спортским манифестацијама.

5. 3. Дужности полиције у спречавању насиља на спортским манифестацијама

Обезбеђење спортских манифестација је један од послова и задатака полиције чији је циљ заштита имовине и личне сигурности грађана и очување јавног реда и мира. Обезбеђење спортских манифестација захтева професионалан приступ и поред ангажовања све већег броја припадника полиције, потребно је све више коришћење техничких средстава. За обезбеђење једне спортске манифестације потребно је имати добре оперативне планове који се заснивају на безбедносним проценама. Мере обезбеђења спортске манифестације које предузима полиција се могу поделити у три фазе: пре, за време и после одржавања спортске манифестације.

Требало би да полиција пре почетка спортског догађаја осигура да не дође до контакта међу противничким навијачима. Такође, она мора да изврши пратњу навијача

до спортског објекта и да направи баријере да не би дошло до физичког контакта навијача испред спортског објекта. Припадници полиције морају пратити веће навијачке групе, од самог места окупљања навијача па све до стадиона. Они морају бити размештени по граду где год се очекује да ће пролазити навијачке групе. Један од већих проблема је и регулисање саобраћаја на прилазним правцима и у зони око спортског објекта, преусмеравање саобраћаја на алтернативне правце, уколико редовно одвијање саобраћаја није могуће и обезбеђење довољног броја паркинг места. Припадници полиције на улазима врше контролу редарске службе и помажу им у случају да дође до сукоба са навијачима. Они морају отпратити и домаће и противничке играче до спортског објекта и спречити сваки контакт између њих и навијача. На самом спортском објекту пре утакмице врше контролу у циљу проналазка неких недозвољених средстава, а пре свега минско-експлозивних средстава, пиротехничких средстава и неких предмета који су погодни за напад или гађање са трибина.

За време утакмице дужност им је да брину да не дође до контакта између домаћих и противничких навијача и да спречавају међусобне сукобе навијача. Редарској служби помажу у случају покушаја навијача да уђу на терен. Све трибине би требало да буду покривене полицијским камерама, ради снимања навијача и уколико дође до потребе идентификовања навијача који су изазвали или учествовали у нередима, који су палили пиротехничка средства или су бацали разне предмете на терен.

После завршетка утакмице они су задужени да испрате навијаче са спортског објекта и да прате разилажење навијачких група ван спортског објекта. Навијаче морају да испрате и ван града, јер су чести случајеви туча на путевима. Нарочито морају да обрате пажњу да не дође до вандалског понашања и крађа од стране навијача, јер су она честа од стране навијача чији је клуб изгубио. Код нас у земљи је веома учестала појава да долази до крађа и вандализма чак и онда када се слави победа, па је то још један проблем који има полиција.

Полиција пре свега треба да поступа превентивно на плану борбе против насиља на спортским манифестацијама. „Превентивно поступање се састоји у томе да полиција примењује своје методе и средства у циљу спречавања насиља на спортским манифестацијама, односно у њеном спречавању да наступи негативна последица.“⁴⁰ У

⁴⁰ Кривокапић В., Жарковић М., Симоновић Б., Криминалистика Тактика, Виша школа унутрашњих послова Земун, Београд, 2005.стр.13.

превентивном раду полиција би требало да предузме мере које ће спречити насилно понашање, а не само да решава тренутне предмете.

Требало би, пре свега, да се оформи посебна јединица у полицији која ће се бавити овим проблемом насилничког понашања у спорту. Ти припадници полиције сакупљаће сазнања о хулиганским групама, размењиваће информације са таквим јединицама из других земаља и пратиће промене у законодавном оквиру. Њихов циљ био би препознавање таквих група и спречавање изазивања насиља од стране тих група. Ова полицијска јединица би сарађивала и са спортским клубовима и са клубовима навијача, и то не само пре одигравања мечева на којима се може очекивати насиље хулигана него свакодневно. Сарадња мора бити обострана и стална, јер је то једини начин да се спрече нежељене ситуације које доносе негативне последице. Сарадња са судом би обухватала омогућавање увида у евиденцију суда о лицима која су процесуирана због насиља на спортским манифестацијама. Такође, мора се имати база података о лицима која су учествовала у нередима на спортским манифестацијама. Они морају имати исти третман, без изузетака, према свим хулиганским групама.

5. 4. Улога медија у спречавању насиља на спортским манифестацијама

Медији веома детаљно и са пуно пажње прате све оно што се дешава у спорту у Србији, а велику пажњу поклањају и навијачима. Они, од свих немилих догађаја на спортским манифестацијама праве сензацију и пишу по неколико дана о свему и свачему само не о спорту. Медији у Србији често се међу собом надмећу ко ће пре објавити неку информацију чак и оне које нису тачне и проверене, позивајући се само на добро обавештене изворе, не водећи при том рачуна о последицама њиховог извештавања. Понекад изгледа да медији у свом писању, једва чекају да дође до неких нереста на спортским манифестацијама, не би ли имали о чему да пишу и како би проширили свој аудиторијум.

Велики утицај медија на шири аудиторијум треба позитивно искористити на промовисање позитивних вредности и одговорног понашања на спортским догађајима. Не би требало да медији од инцидената, насилних догађаја и хулигана праве сензацију и да им придају много више пажње него што они то и заслужују. Требало би да они поклањају много више пажње самом спортском догађају.

Медији знају и да преузимају улогу органа предкривичног и кривичног поступка. Кад год дође до насиља, они својим извештавањима на самом почетку

истраге већ подижу оптужнице и пресуђују ухапшеним лицима. За медије је боље да тај посао оставе органима који су задужени за то, а да је за све боље да они објективно информишу грађане о законима и томе шта чека све оне који прекрше закон, јер су наши грађани слабо обавештени о законским нормама и санкцијама, нарочито када су у питању хулигански испади.

Медији и новинари морају да служе за пример не само својим извештавањем него и својим понашањем на спортским манифестацијама. „Тако је, свој лош пример дао и главни уредник портала „Телеграф.рс“ на кошаркашкој утакмици између Црвене звезде и Партизана која се играла 3. 04. 2013. године у хали Пионир у Београду. Новинар је ушао на терен, узео лопту и њоме гађао тренера Партизана.“⁴¹ Сви новинари су осудили његов поступак без обзира на то да ли је он на утакмици био у својству новинара или навијача. Новинар се извинио тренеру и играчима Партизана, као и свим навијачима оба клуба- Црвене звезде и Партизана. Нема оправдања за његово понашање, без обзира на то да ли се он нашао у улози навијача или новинара; емоције понекад понесу човека, али то не оправдава његов поступак.

Медији своје извештавање треба да посвете извештавању о срединама у којима је понашање у спорту позитивно и без насиља. Они морају да презентују јавности позитивне примере са спортских манифестација и да презентују јавности спортска друштва која на својим утакмицама немају места за хулигане и чији се спортисти понашају у спортском духу. Они не смеју да наступају са навијачким ставовима, нити да износе или објављују навијачке ставове својих колега новинара или уредништва, који имају негативан став према неком спортском клубу, његовим играчима и његовим навијачима. Из својих коментара морају избацити све што је навијачко и они морају бити објективни у свом извештавању.

Медији би се морали активно укључити у промотивне кампање против насиља на спортским догађајима. У те кампање требало би поред медија да се укључе и спортисти, тренери, управе, а и сви они прави навијачи који желе мирно да гледају утакмицу и навијају за свој клуб. Медији би требало да буду организатори семинара и јавних расправа у којима ће учествовати сви учесници спортских догађаја, а све у циљу

⁴¹ Богавац М., Тензије у „Пиониру“: „Лакат“ Бертранса, „новинар“ погодио Вујошевића лоптом!, Спортал.рс, 2013.

<http://www.sportal.rs/news.php?news=97759> ,

(10. 11. 2013. године)

проналажења најбољих решења да спортски догађај прође без проблема. Позитивним утицајем медија се сматра и вршење притиска на државне органе, владу, правосуђе, полицију, спортске организације и клубове да што озбиљније схвате ове проблеме и да предузму све проактивне и реактивне мере ради елиминисања и сузбијања насиља на спортским догађајима.

5. 5. Улога друштва у спречавању насиља на спортским манифестацијама

Насиље у спорту је постала уобичајена појава свих савремених друштава на свету, па и нашег. Насиље у спорту је толико распрострањено, тако да је створено једно погрешно уверење да оно иде уз спорт и да је саставни део једне спортске манифестације. Насиље у спорту привлачи толику пажњу нашег друштва да се понекад чини да је пожељно и прихватљиво у нашем друштву. У развијеним земљама света насиље, које постаје део спорта, је у центру пажње многих спортских стручњака. Наше друштво јако лоше реагује на ове облике насиља на спортским манифестацијама, па се из тих разлога може рећи да је реакција слаба, закаснела и неадекватна. Свако насиље на спортским манифестацијама рефлектује одраз тренутног стања у нашем друштву.

Наше друштво не сме да занемарује аматерски спорт, физичку рекреацију и физичко васпитање кроз школски систем, а да врхунски спорт комерцијализује и професионализује, јер тиме омасовљава комерцијално бављење спортом код младих. У школама би требало отворати што више спортских секција и у њих укључити што већи број младих. На тај начин, млади ће се склонити са улица и од лошег утицаја, које на њих може имати данашње улично понашање. Младима се мора објаснити да се само кроз бављење спортом и учењем може напредовати и остварити успех у друштву.

Наше друштво ствара прилике за задовољење својих потреба само за одређену групу људи, а остали који то не могу, доживљавају неуспех и постају насилни и агресивни. Они своје место проналазе на трибини где се налазе са себи сличнима, са онима који се исто тако сматрају одбаченим од друштва. Они тако стварају групу која себе сматра породицом и деле све међу собом, како добро тако и лоше. Трибина је за њих све, просто речено, друга кућа и све ће урадити да је сачувају и да сачувају своје место на њој. Да би сачували свој мир, своју другу кућу и место у њој, спремни су на сваки вид насиља. Наше друштво мора пружити шансу свима без изузетака и омогућити им нормалне услове за живот, јер је то једини начин да се неко не осећа угроженим и одбаченим.

Наше друштво мора осудити свако насилничко понашање на спортској манифестацији и не треба му придавати велику пажњу. Сви се морамо без изузетка супротставити овим појавама које шкоде нашем друштву и угледу наше земље. Оне, који су склони насиљу и насилничком понашању на спортским манифестацијама не смемо никако одбацивати, већ их морамо усмерити у добром правцу: то је пут на коме нема насиља и насилничког понашања. Само на таквом путу има шансе за наше друштво и за оне који се налазе на погрешном путу, да скрену са погрешног пута и крену правим путем-путем без насиља. Да бисмо се изборили против насиља на спортским манифестацијама, морамо уклонити све друштвене услове и узроке који доприносе појављивању, опстанку и ширењу насилничког понашања на спортским манифестацијама.

5. 6. Улога државних органа у спречавању насиља на спортским манифестацијама

У Србији постоји пуно узрока социјалне, економске, политичке и правне природе који утичу на појаву друштвено неприхватљивих и противправних понашања на спортским манифестацијама. Насиље на спортским манифестацијама постаје све више проблем националне безбедности наше земље. Овај вид насиља се не може посматрати само као правни проблем, јер би се онда само сузила ова појава. Судска, законодавна и извршна власт у Србији се морају заједнички борити против овог зла и изборити против њега.

Држава је донела „Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ који ће регулисати ову област и спречити насилничко понашање на спортским манифестацијама. Сматрало се да ће доношење закона спречити насиље на спортским манифестацијама. Међутим, само доношење закона дало је слабе резултате. Да би закон дао резултате он мора и да се примењује. Основни циљ примене закона који је намењен борби против насиља на спортским манифестацијама би требало да буде уклањање узрока и услова који доводе до оваквог понашања и стварање услова за безбедно обављање спортских манифестација.

Судови у Србији се морају много више укључити у борбу против насиља на спортским манифестацијама. Наши судови су јако спори, суђења трају и по неколико година. Овакав рад умањује ефекте казнене политике судова у Србији и доприноси

томе да се потенцијални извршиоци насиља на спортским манифестацијама уопште не плаше могуће казне за своје насилничко понашање. Спорост судова у изрицању пресуда доприноси томе да су извршиоци насиља дуго на слободи и у могућности да своја дела понове или да учине нова, јер их ништа не спречава да присуствују спортским манифестацијама. Судови морају да убрзају свој рад, да по хитном поступку решавају ове случајеве и они не смеју да подлегну било каквом утицају.

Један од закона који би требало наша власт да донесе је и закон о физичко-техничком обезбеђењу. Докле год овај закон не буде донет, послови физичко-техничког обезбеђења се неће обављати професионално и њега ће обављати ко год хоће и без икакве контроле. Ово послови се у Србији обављају волонтерски, са пуно нестручних лица којима ови послови нису основна професија, него једини посао који су могли да нађу, не би ли имали било какву зараду која ће им помоћи да преживе. Србија је једина земља у Европи која нема Закон о физичко-техничком обезбеђењу. „Овај закон мора хитно да се донесе, да се не би поновила ситуација са дерби утакмице између Црвене звезде и Партизана, која се одиграла на стадиону Маракана 2. 11. 2013. године, када су припадници редарске службе, односно припадници службе обезбеђења побегли са утакмице, а велики број њих који је требало да обавља послове обезбеђења се није ни појавио.“⁴²

Власт мора да успостави комуникацију између спортских клубова, полиције и клубова навијача. Циљ ове комуникације између навијача и полиције треба да буде стварање међусобног поверења и тражење заједничког решења, у циљу побољшања безбедности на спортским манифестацијама. Недостатак комуникације и поверења доводи до ситуације да су полиција и навијачи једни против других и то не само за време утакмице него и оних дана када нема спортских манифестација.

Власт и полиција морају имати подједнак третман према свим навијачима. Не могу неки навијачи да имају повлашћен статус: ако је нешто забрањено за једну навијачку групу онда то мора бити забрањено и за друге групе навијача. „На утакмици између Слободе из Ужица и Радничког из Крагујевца, која се играла у Ужицу 29. 09.

⁴² Николић Д., Редари бежали са дербија, Звездин комесар за безбедност затражио да се меч не игра, блицспорт.рс, 2013.,

<http://sport.blic.rs/Fudbal/Domaci-fudbal/242600/Redari-bezali-sa-derbija-Zvezdin-komesar-za-bezbednost-trazio-da-se-mec-ne-igra>,

(11. 11. 2013. године)

2013. године, ухапшена су три навијача Радничког и један навијач Слободе због паљења бакљи на тој утакмици. Против њих ће бити подигнуте кривичне пријаве за насилничко понашање на спортској приредби.⁴³ Истог дана играла се и утакмица у Новом Саду, између Војводине и Партизана, на којој су навијачи обе екипе палили бакље, али према саопштењу полиције, није било ухапшених за овакво понашање навијача. Истог дана се играла и утакмица на стадиону Маракана у Београду, између Црвене звезде и Спартака из Суботице, на којој су исто тако биле паљене бакље и навијачи Црвене звезде су организовали ватромет на својој трибини. И овде се поновила иста ситуација као и у Новом Саду. Нема саопштења полиције да је неко од навијача био ухапшен због оваквог понашања на спортској манифестацији. Овакво понашање полиције је катастрофално и сви навијачи и навијачке групе морају имати исти третман, без изузетака.

Држава мора много више да улаже у наш спорт и поред тога што је финансијска ситуација у нашој земљи јако лоша. Стадиони и хале нам не личе ни на шта, а у неким од њих нема ни тоалета, као ни воде за пиће. Држава мора помоћи у изградњи нових стадиона или у реновирању постојећих, јер је срамота играти иностране утакмице и угостити играче и навијаче из Европе на оваквим стадионима и халама. Клубови су нам у великим дуговима, и њима без помоћи државе или без приватизације, нема опстанка у овој комерцијализацији спорта.

Држава мора имати активнију улогу у спречавању насиља на спортским манифестацијама, јер она једина има могућности да се избори са негативним последицама које су опасне по наше друштво у целини. Држава мора свим могућим превентивним мерама да се избори са овом врстом насиља. Да би превентивне мере биле успешне, она мора у ову борбу да активно укључи и: спортске клубове, навијаче, полицију, службе обезбеђења, општинске власти и све грађанине Републике Србије који су прави поклоници спорта. Докле год је држава блага и неодлучна у овој борби, имаћемо катастрофално стање у нашем спорту.

⁴³ Лојаница В. / Николић Д., Кривичне и прекршајне пријаве против седморице навијача на мечу Слобода – Раднички, Блиц . рс, 2013.

<http://sport.blic.rs/Fudbal/Domaci-fudbal/240611/Krivicne-i-prekrhajne-prijave-protiv-sedmorice-navijaca-na-mecu-Sloboda--Radnicki>

(15. 11. 2013. године)

6. ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ⁴⁴

Циљ емпиријског истраживања је да прикажем како се насиље у спорту мења из године у годину и против колико пунолетних и малолетних лица је подигнута пријава по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“, као и колико је тих лица оптужено, а колико осуђено за: 2008, 2009, 2010 и 2011. годину. Овим истраживањем приказаћу који су органи (преткривичног или кривичног) гоњења били ажурнији у примени „Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“.

Истраживање сам урадио и за члан Кривичног законика Републике Србије 344а, који је ступио на снагу 1. 01. 2010. године, а који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу“. Овим истраживањем сам обухватио 2010. и 2011. годину.⁴⁵

„Пријављени је лице против кога је подигнута кривична пријава, односно лице против кога постоји основана сумња да је извршило кривично дело.“⁴⁶

Оптужени је лице против кога је оптужница ступила на правну снагу, односно прихваћена је од стране надлежног суда.

„Осуђени је лице за које је утврђено правоснажном судском одлуком да је криво за одређено кривично дело.“⁴⁷

⁴⁴ Податке за ово истраживање добио сам од Републичког завода за статистику, <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Default.aspx> ,

⁴⁵ Кривични законик Републике Србије, „Службени гласник” , Републике Србије, број 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013.

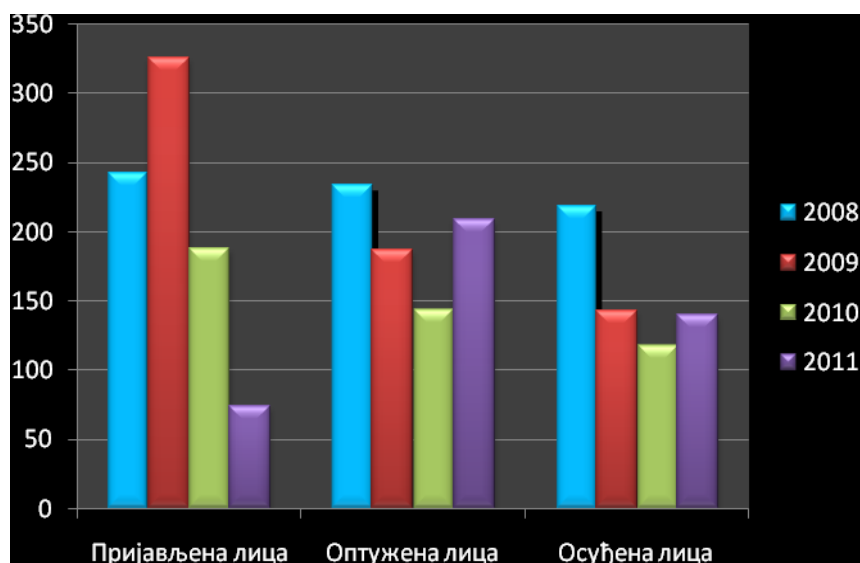
⁴⁶ Кривокапић В., Криминалистика тактика, Народно дело, Београд, 2008. стр. 373.

⁴⁷ Ницевић М., Стевановић Ч., Кривично процесно право, Форум универзитетских наставника, Нови Пазар, 2008. стр. 184.

6. 1. Пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину

Табела број 1.- пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину

	Пријављена лица	Оптужена лица	Осуђена лица	I	II	III
2008	243	234	219	96,30%	90,12%	93,59%
2009	326	187	143	57,36%	43,87%	76,47%
2010	188	144	119	76,60%	63,30%	82,64%
2011	74	209	140	#####	#####	66,99%

Графикон број 1. - пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину

У табели број 1, као и на графикону број 1, се може видети колико је лица пријављено, оптужено и осуђено у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља

и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину.

У колони број I, табеле број 1, приказан је проценат колико је лица оптужено у односу на пријављена лица. На основу тога се може закључити да је највише лица оптужено у 2008. години, а најмање у 2009. години. У 2009. години проценат оптужених је 57,36%, што је знатно мање у односу на 2008. годину. Дакле, истраживањем се уочава негативна корелација између броја пријављених грађана и броја оптужених грађана на простору Републике Србије. За 2011. годину проценте не можемо ни да измеримо, јер је мање пријава него оптужби, зато што су оптужнице из прошлих година ступиле на правну снагу 2011. године. Било је мање пријава за 2010. и 2011. годину и зато што је ступио на снагу члан 344а Кривичног законика Републике Србије, од када се више пријава врши по овом закону.

У колони број II, табеле број 1, приказан је проценат колико је лица осуђено у односу на пријављена лица. У 2008. години је осуђено највише лица и то 90,12% што и је јако охрабрујући податак, јер је решен велики број пријава против лица која су учесници насиља на спортским приредбама. За 2009. годину проценат осуђених лица у односу на пријављена лица је „јако мали“, јер не прелази ни половину. Оваква негативна корелација између броја пријављених и броја оптужених грађана у истраживаном периоду, повољно утиче на развој криминалне делатности, а нарочито на пораст насиља које је предмет овог емпиријског истраживања.

У колони број III, табеле број 1, приказан је проценат колико је лица осуђено у односу на оптужена лица. Највише лица је осуђено 2008. години и то преко 93,59%. Док је за 2010. годину проценат осуђених лица износио изнад 80%, али најмањи је број оптужених за ове четири године. Најмањи просек је у 2011. години 66,99% и поред тога што је подигнуто више оптужница него 2009. и 2010. године. Не можемо, а да не приметимо компарацијом добијених налаза из корелације пријављених и оптужених грађана, у односу на број осуђених од броја оптужених да је број осуђених веома висок.

Табела број 1 и графикон број 1 нам показују да је највише пријављених лица у 2009. години. Податак који смо добили, да је те године било највише осуђених лица у односу на остале године није охрабрујући, јер имамо јако мали број оптужених и мали број осуђених у односу на пријављена лица 2009. године. Органи који су дужни да прикупљају доказе најбоље су радили у 2008. години, јер имамо највише оптужених и осуђених лица.

На основу налаза емпиријског истраживања, извлачи се закључно разматрање да је у судском поступку, дакле суђењу на основу оптужнице суд био веома ефикасан у броју осуђујућих пресуда. Са друге стране, истраживање даје основа да дамо исказ да је мањкавост доказа на страни оних који су према позитивним правним прописима овлашћени, односно у чијој је надлежности прикупљање и обезбеђење доказа, за валидно оптужење.

б. 2. Пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину

Кривично дело насилничко понашање на спортској приредби у свом основном облику-члан 344а Кривичног законика Републике Србије гласи:

„(1) Ко физички нападне или се физички обрачунава са учесницима спортске приредбе или јавног скупа, врши насиље или оштећује имовину веће вредности приликом доласка или одласка са спортске приредбе или јавног скупа, унесе у спортски објект или баца на спортски терен, међу гледаоце или учеснике јавног скупа предмете, пиротехничка средства или друге експлозивне, запаљиве или шкодљиве супстанце које могу да изазову телесне повреде или угрозе здравље учесника спортске приредбе или јавног скупа, неовлашћено уђе на спортски терен или део гледалишта намењен противничким навијачима и изазове насиље, оштећује спортски објект, његову опрему, уређаје и инсталације, својим понашањем или паролама на спортској приредби или јавном скупу изазива националну, расну, верску или другу мржњу или нетрпељивост засновану на неком дискриминаторном основу услед чега дође до насиља или физичког обрачуна са учесницима, казниће се затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном.

(2) Ако је дело из става 1. овог члана извршено од стране групе, учинилац ће се казнити затвором од једне до осам година.

(3) Коловођа групе која изврши дело из става 1. овог члана, казниће се затвором од три до дванаест година.

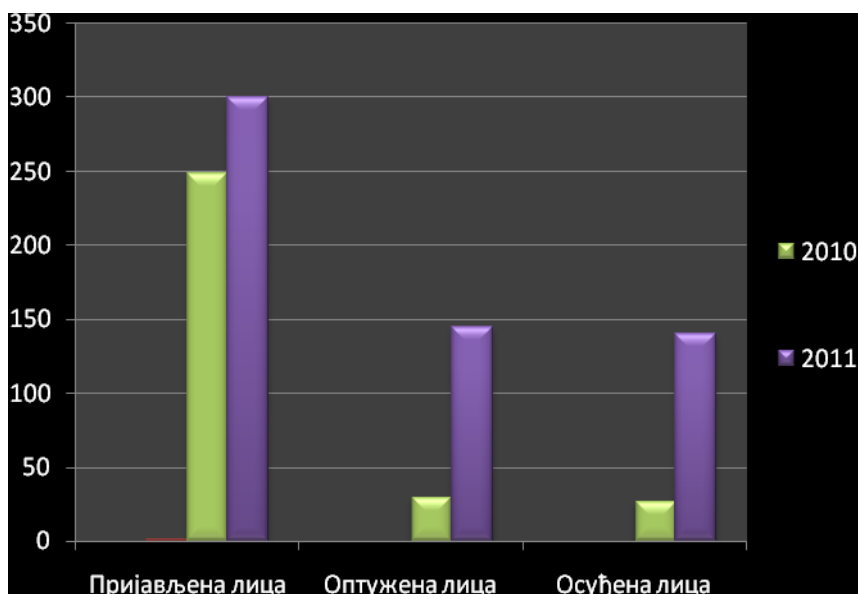
(4) Ако је извршењем дела из става 1. овог члана дошло до нереда у коме је неком лицу нанета тешка телесна повреда или је оштећена имовина веће вредности, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

(5) Службено или одговорно лице које при организовању спортске приредбе или јавног скупа не предузме мере обезбеђења како би се онемогућио или спречио неред, па услед тога буду угрожени живот или тело већег броја људи или имовина веће вредности, казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном.

(6) Учиниоцу дела из ст. 1. до 4. овог члана које је извршено на спортској приредби обавезно се изриче мера безбедности забране присуствовања одређеним спортским приредбама.⁴⁸

Табела број 2 .-Пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину

	Пријављена лица	Оптужена лица	Осуђена лица	I	II	III
2010	249	30	27	12,05%	10,84%	90,00%
2011	300	145	140	48,33%	46,67%	96,55%

Графикон број 2. - пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину

⁴⁸ Кривични законик Републике Србије, „Службени гласник”, Републике Србије, број 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013.

У табели број 2, и на графикону број 2, може се видети колико је пунолетних лица пријављено, оптужено и осуђено у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину.

У колони број I, табеле број 2, приказан је проценат колико је пунолетних лица оптужено у односу на пријављена лица. У процентима, највише је лица оптужено 2011. године, а проценат за 2010. годину је поражавајући за наше истражне органе : само 12.5%.

У колони број II, табеле број 2, приказан је проценат колико је лица осуђено у односу на пријављена лица. Највише осуђених имамо у 2011. години 46,67%, али то је мање од половине пријављених лица којих има 300, а имамо само 140 осуђених лица. Процент за обе године је јако мали, нарочито за 2010. годину у којој је проценат 10,84%.

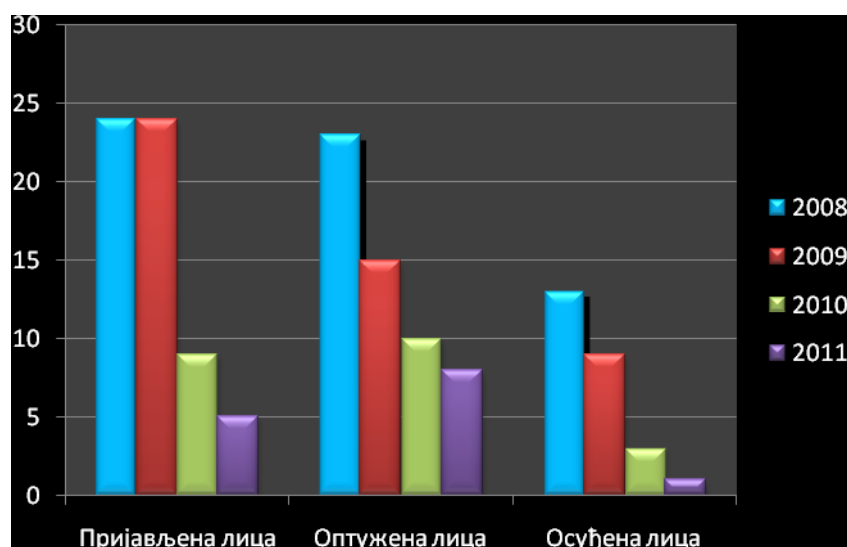
У колони број III, табеле број 2, приказан је проценат колико је лица осуђено у односу на оптужена лица. Највише лица је осуђено 2011. године и то 96,55%, али је јако мали број оптужених лица. За 2010. годину имамо задовољавајући проценат осуђених лица, али је овде катастрофалан број оптужених: само 30.

На графикону број 2 и табели број 2 можемо видети да у овом испитивању имамо исту ситуацију, као у претходном, да је у судском поступку, дакле суђењу на основу оптужнице, суд био веома ефикасан у броју осуђујућих пресуда. Са друге стране, истраживање нам и овде даје основа да дамо исказ да је мањкавост доказа на страни оних који су према позитивним правним прописима овлашћени, односно у чијој је надлежности прикупљање и обезбеђење доказа, за валидно оптужење.

6. 3. Пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица, у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину

Табела број 3.- пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица, у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину

	Пријављена лица	Оптужена лица	Осуђена лица	I	II	III
2008	24	23	13	95,83%	54,17%	56,52%
2009	24	15	9	62,50%	37,50%	60,00%
2010	9	10	3	#####	33,33%	30,00%
2011	5	8	1	#####	20,00%	12,50%

Графикон број 3. - пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица, у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину

У табели број 3, и на графикону број 3, може се видети колико је малолетних лица пријављено, оптужено и осуђено у Републици Србији по „Закону о спречавању

насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину.

У колони број I, табеле број 3, приказан је проценат колико је лица оптужено у односу на пријављена лица. Може се закључити да је највише лица оптужено у 2008. и 2009. години, а најмање у 2011. години. За 2010. годину и 2011. годину проценте не можемо ни да измеримо, јер је мање пријава него оптужби, зато што су оптужнице за пријаве из прошлих година ступиле на правну снагу 2010. и 2011. године. Мање је пријава за 2010. и 2011. годину, јер је ступио на снагу члан 344а Кривичног законика Републике Србије и од тада се више пријава врши по овом закону.

У колони број II, табела број 3, приказан је проценат колико је лица осуђено у односу на пријављена лица. У 2008. години је највише лица осуђено 54,17% што није охрабрујући податак, јер је то тек нешто мало више од половине. Осталих година број осуђених у односу на пријављена лица је био мањи од половине што је катастрофално мало. Најмање осуђених је 2011. године и то само 20%.

У колони број III, табеле број 3, приказан је проценат колико је лица осуђено у односу на оптужена лица. Највише лица је осуђено 2009. године и то 60%. Најмањи просек је у 2011. години: 12,50% , или како бројеви показују, само једно малолетно лице је осуђено у односу на пет пријављених.

На основу табеле број 3, графикона број 3 и налаза које смо добили из овог дела емпиријског истраживања, можемо рећи да суд није био ефикасан у броју осуђујућих пресуда код малолетних лица. Они чија је надлежност прикупљање и обезбеђење доказа су били ажурни само у 2008. години. Једина светла тачка овог истраживања је то што је према овим подацима много мање малолетника од пунолетних лица која су учествовала у нередима на нашим спортским приредбама.

6. 4. Пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину

Табела број 4.- Пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину

	Пријављена лица	Оптужена лица	Осуђена лица	I	II	III
2010	75	18	17	24,00%	22,67%	94,44%
2011	87	29	26	33,33%	29,89%	89,66%

Графикон 4. - пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица, у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије број 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину

У табели број 4, и на графикону број 4 се може видети колико је малолетних лица пријављено, оптужено и осуђено у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије број 344а, а који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину.

У колони број I, табеле број 4, приказан је проценат колико је пунолетних лица оптужено у односу на пријављена лица. У процентима, највише је оптужено 2011.

године, а проценат за обе године је поражавајући за наше истражне органе у 2010. години, јер је оптужено у односу на пријављена малолетна лица само 24%, а у 2011. година мало више и то 33,33%.

У колони број II, табеле број 4, приказан је проценат колико је лица осуђено у односу на пријављена лица. Највише осуђених имамо у 2011. години, али када погледамо колики је проценат, и он износи само 29,89%, можемо рећи да је то јако мало. Процент осуђених у односу на пријављена лица за обе године је јако мали.

У колони број III, табеле број 4, приказан је проценат лица која су осуђена у односу на оптужена лица. Највише лица је осуђено 2010. године и то 94,44%, али је јако мали број оптужених лица у односу на пријављена лица. За 2011. годину имамо задовољавајући проценат осуђених лица, али је и овде катастрофалан број оптужених лица: само 18, у односу на 75 пријављених .

У табели број 4 и графикону број 4 можемо видети да су наши судови радили свој посао како треба, за разлику од оних који су били у обавези да обезбеде доказе о насиљу на спортској манифестацији. Забрињавајући је податак да је насиље малолетника у порасту и да се мора брже реаговати, и то нарочито они којима је посао да прибављају доказе, а све у циљу предузимања превентивних мера према малолетним лицима. На овакав начин, шаље им се порука да остају некажњени они који учествују у насиљу на спортским приредбама.

7. ЗАКЉУЧАК

Спорт је постао феномен сваког савременог друштва и појава која има велику улогу у нашим животима и нашој друштвеној заједници. Спорт у нашој земљи има више присталица него било која политичка партија. У спорту људи траже одмор, релаксацију, забаву и задовољство. Спортисти су се некада бавили спортом из љубави, задовољства, а пре свега због здравља. Међутим, као што смо видели у мом раду, данашњи спорт није онај стари, у коме су људи уживали, који су са задовољством гледали и њиме се бавили. Данашњи спорт у Србији је пун агресије, насиља и мржње. Он представља све друго осим спорта.

Колико год да нам је тешко да разумемо насиље у спорту од стране спортиста и хулигана, још нам је теже да се изборимо са овим проблемом. Морамо свим могућим превентивним мерама да се супротставимо овом проблему. То морају бити мере којима ће се бавити цело наше друштво, сви субјекти безбедности у нашој земљи, медији, спортски клубови, породица, школе и сви остали који могу дати значајан допринос у борби против насиља у спорту. Само заједничким, упорним и тешким радом се можемо супротставити насиљу у спорту. Мере које су до сада примењиване морају бити много ригорозније, у односу на оне које су до сада коришћене, јер досадашње мере нису дале позитивне резултате. Слободно се може рећи да све што је урађено на плану спречавања насиља у спорту је само допринело његовом повећању.

Спорту морамо вратити оно место које му припада, када је свима причињавало задовољство да гледају спортска дешавања, наше спортисте како се боре за медаље, и да можемо сви заједно да славимо и радујемо се спортским резултатима. За младе људе спорт мора да постане део снова и њих треба едуковати у правцу прихватања позитивних друштвених вредности и толеранције. Требало би да спорт у њихове животе донесе жељу да постану бољи него што јесу, да превазиђу себе и докажу да могу властитим залагањем савладати све препреке које им се нађу на путу.

Морамо изградити праведну, мирнију и спортску Србију у којој се мир, пријатељство и сва лепота наше земље може изразити кроз спорт.

8. ПОПИС ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА

- Табела број 1.** - пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину.....64
- Графикон број 1.** - пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину.....64
- Табела број 2.** - Пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину.....67
- Графикон број 2.** - пријављена, оптужена и осуђена пунолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину.....67
- Табела број 3.** - пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица, у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину.....68
- Графикон број 3.** - пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица, у Републици Србији по „Закону о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама“ за: 2008., 2009., 2010. и 2011. годину.....69
- Табела број 4.** - Пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину.....70
- Графикон број 4.** - пријављена, оптужена и осуђена малолетна лица, у Републици Србији по члану Кривичног законика Републике Србије 344а, који гласи „Насилничко понашање на спортској приредби“ за: 2010. и 2011. годину.....70

9. ЛИТЕРАТУРА

9. 1. Књиге

1. Бодин Д., Робене Л., Хеас С., Спорт и насиље у Еуропи, Књига трговина, Загреб, 2007.
2. Валховић Н., Сјај и беда спортске мафије- црна књига српског спорта, Инфо Орфеј д. о. о., Београд , 2006.
3. Вуковић Н., Легенда о гробарима, Grafos international, Београд, 2005.
4. Драгишић З., Безбедносни менаџмент, „Службени гласник“, Београд, 2007.
5. Ђорић М., Хулиганизам, насиље и спорт, Удружење „Наука и друштво“, Београд , 2002.
6. Закић М., Булатовић И., Социологија, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2005.
7. Игњатовић Ђорђе, Методологија истраживања криминалитета са методиком израде научног рада, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009.
8. Јашовић Ж., Криминологија малолетничке деликвенције, Научна књига, Београд, 1991.
9. Кејн Џ. Е., Психологија и спорт, Нолит, 1984.
10. Коковић Д., Друштво, насиље и спорт, Mediterran publishing, Нови Сад, 2010.
11. Кривокапић В., Криминалистика тактика, Народно дело, Београд, 2008.
12. Кривокапић В., Превенција криминалитета, Nade Design, Народно Дело, Београд, 2008.
13. Кривокапић В., Жарковић М., Симоновић Б., Криминалистика Тактика, Виша школа унутрашњих послова Земун, Београд, 2005.
14. Ле Бон Г., Психологија гомила, Градац, Чачак, 2007.
15. Мандић Г., Системи обезбеђења и заштите, Факултет цивилне одбране, Београд 2004.

16. Милосављевић М., Девијације и друштво, Драганић Доо, 2003.
17. Миџовић М., Друга страна медаље, др Ненад Дикић, Београд, 2009.
18. Младеновић У., Основе психологије спорта, Завод за физичку културу Војводине, Нови Сад, 1981.
19. Ницевић М., Стевановић Ч., Кривично процесно право, Форум универзитетских наставника, Нови Пазар, 2008.
20. Симеуновић Д., Тероризам, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2009.
21. Симеуновић Д., Увод у политичку теорију, Институт за политичке студије, Београд, 2009.
22. Симеуновић Д., Теорија политике, Удружење „Наука и друштво“, Београд, 2002.

9. 2. Интернет извори и чланци

1. Бета, Фсс казнио вечите: Партизан две, Звезда једну утакмицу без публике, Курир-инфо.рс, 2013.
<http://www.kurir-info.rs/fss-kaznio-vecite-partizan-dve-zvezda-jednu-utakmice-bez-publike-clanak-1084627> ,
(11. 11. 2013. године)
2. Богавац М., Тензије у „Пиониру“: „Лакат“ Бертранса, „новионар“ погодио Вујошевића лоптом!, Спортал.рс, 2013.
<http://www.sportal.rs/news.php?news=97759> ,
(10. 11. 2013. године)
3. Бранковић Г., Мрак и сузе, Глас-јавности.рс, 1999.,
<http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/1999/08/19/srpski/S99081805.shtm> ,
(8. 11. 2013. године)
4. Блиц онлине, хронологија насиља међу навијачима, Блиц.рс, 2010.
<http://sport.blic.rs/Fudbal/Domaci-fudbal/176586/Hronologija-nasilja-medju-navijacima-19952010> ,
(23. 10. 2013. године)
5. Врџан С., Насиље у ногомету данас, Часопис „Култура“ број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1341.pdf>,
(25.07.2013. године)
6. Дивац А., Шта се дешава на стадионима?, Часопис „Култура“ број 88/90, 1990.,

- <http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1288.pdf>,
(25.07.2013. године)
7. Европски дефендологија центар, Насиље у спорту, Зборник радова, Бања Лука, 2011.,
<http://www.defendologija.com/nasilje%20u%20sportu%20%20zbornik%20radova.pdf>,
(25.07.2013. године)
8. Ергић И., Паганство православног ногомета, Е-новине,2013.,
http://www.e-novine.com/sport/sport_plus/84561-Paganstvo-pravoslavnog-nogomet.html,
(28.07.2013. године)
9. Гашпарић В., Ногометни навијачи и полицијска репресија-Симбол борбе против NWO-а или NWO алатка?, Портал 2012-Трансформација свести,2011.,
<http://2012-transformacijasvijesti.com/opcenito/nogometni-navijaci-i-policijska-represija-simbol-borbe-protiv-nwo-a-ili-nwo-alatka>,
(26.07.2013. године)
10. Гризић Д., Ирац Патрик био је први хулиган на свијету, Спорт. Ба, 2013.,
<http://www.sport.ba/foto/irac-patrick-hooligan-bio-je-prvi-huligan-na-svijetu/>,
(29.07.2013. године)
11. Гризић Д., Како је „челична lady“ искоријенила хулигане у Енглеској, Спорт. Ба, 2013.,
<http://www.sport.ba/video/kako-je-celicna-lady-iskorijenila-huligane-u-engleskoj/>,
(26.07.2013. године)
12. Дуловић Ј., Злочин и фудбал, Време, број 691, 2014.,
<http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=373831> ,
(14.11.2013. године)
13. Кецман З., Лоша вест пред финале Дејвис купа: Виктору смањена казна, али неће играти за титулу, Блиц.рс, 2013.,
<http://sport.blic.rs/Tenis/242564/Losa-vest-pred-finale-Dejvis-kupa-Viktoru-smanjena-kazna-ali-nese-igrati-za-tituly>,
(12. 11. 2013. године)
14. Ковач М. Насиље у спорту: хулиганизам као облик насиља спортске публике,
http://www.academia.edu/2565533/Violence_in_Sport_Hooliganism_as_a_Form_of_Sport_Spectators_Violence,
(29.07.2013. године)
15. Коковић Д., Насиље у спорту, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1272.pdf>,

- (25.07.2013. године)
16. Крис Ван Л., Фудбалски вандализам, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1277.pdf>,
(25.07.2013. године)
17. Курир спорт, ОКРШАЈ СА ЖАНДАРМИМА: Бајковићу прети затвор до три године?!, курир-инфо.рс., 2013.
<http://www.kurir-info.rs/bajkovicu-preti-zatvor-od-sest-meseci-do-tri-godine-clanak-934243>,
(15. 11. 2013. године)
18. Курир спорт, Општи хаос: Организована туча гробара и навијача Сутјеске у Никшићу, Курир-инфо.рс, 2013.
<http://www.kurir-info.rs/opsti-haos-organizovana-tuca-grobara-i-navijaca-sutjeske-u-niksicu-clanak-1022247> ,
(23. 10. 2013. године)
19. Лалић Д., Насилништво ногометних навијача, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1275.pdf>,
(25.07.2013. године)
20. Лојаница В. / Николић Д., Кривичне и прекршајне пријаве против седморице навијача на мечу Слобода – Раднички, Блиц . рс, 2013.
<http://sport.blic.rs/Fudbal/Domaci-fudbal/240611/Krivicne-i-prekrsajne-prijave-protiv-sedmorice-navijaca-na-mecu-Sloboda--Radnicki> ,
(15. 11. 2013. године)
21. Манасијев А., Сукобљене навијачке групе на Балкану изван домета закона, Објектив, 2013.,
<http://objektivhr.com/index.php/svijet/40-vijesti/219-sukobljene-navijake-grupe-na-balkanu-izvan-dometa-zakona>,
(28.07.2013. године)
22. Маринковић М., Зашто власти толеришу хулигане, Тачно. нет, 2013.,
<http://tacno.net/osam-razloga/zasto-vlasti-tolerisu-huligane/>,
(28.07.2013. године)
23. Мајетић В., Ногометни хулигани познају само строгоћу, Монитор. Хр, 2001.,
<http://www.monitor.hr/clanci/nogometni-huligani-poznaju-samo-strogocu/14022/>,
(26.07.2013. године)
24. Марјановић Р., Насиље спортске публике, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1283.pdf>,
(25.07.2013. године)

25. Марковић В., Урбана герила у нападу и одбрани, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1271.pdf>,
(25.07.2013. године)
26. Марковић В., Зашто су навијачи у нападу?, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1289.pdf>,
(25.07.2013. године)
27. Марковић С., Запалили комби „гробара“, Прессонлине, 2012.
<http://www.pressonline.rs/info/hronika/220114/zapalili-kombi-grobara.html>,
(26. 10. 2013. године)
28. Миленковић Ж., образовање у функцији сузбијања насиља навијачких група на фудбалским утакмицама, Часопис „Безбедност“, 1/2012.,
http://prezentacije.mup.gov.rs/upravazaobrazovanje/aktuelno/bezbednost_1_2012.pdf,
(29.07.2013. године)
29. Михаиловић С., Спорт, публика , насиље, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1293.pdf>,
(25.07.2013. године)
30. Михаиловић С., Стереотипи и заблуде. у схватању насиља спортске публике, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1294.pdf> ,
(25.07.2013 године)
31. Михаиловић С., Спорт и насиље, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1343.pdf>,
(25.07.2013. године)
32. Мишић Д., Символи навијачког идентитета, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1302.pdf>,
(25.07.2013. године)
33. Мишић Д., Прилог проучавању, Спорт и спортска публика, Часопис „Култура“, број 88/90, 1990.,
<http://www.zaprokul.org.rs/Media/Document/CasopisKultura/1285.pdf> ,
(25.07.2013. године)
34. Настић М., Брука: Маракана није безбедна, курир-инфо.рс, 2013.
<http://www.kurir-info.rs/bruka-marakana-nije-bezbedna-clanak-1068963>,
(7. 11. 2013. године)

35. Недељковић Д., Хронологија насиља на маракани: Од шамарања, преко каменовања до разбијања председничких канцеларија, Mozzartsport, 2013.,
<http://www.mozzartsport.com/vesti/hronologija-nasilja-na-marakani-od-samaranja-preko-kamenovanja-do-razbijanja-predsednickih-kancelarija>
(25.10.2013. године)
36. Николић Д., Редари бежали са дербија, звезда комесар за безбедност затражио да се меч не игра, блицспорт.рс, 2013.,
<http://sport.blic.rs/Fudbal/Domaci-fudbal/242600/Redari-bezali-sa-derbija-Zvezdin-komesar-za-bezbednost-trazio-da-se-mec-ne-igra>,
(11. 11. 2013. године)
37. Перасовић Б., Навијачко племе, Хостелер, 2011.,
<http://www.euro26.hr/hh/14/hh5.php>,
(28.07.2013. године)
38. Пјејовић С., Хулигани у Србији и како их препознати, Видовдан, 2012.,
http://www.vidovdan.org/index.php?option=com_content&view=article&id=23936:huligani-u-srbiji-i-kako-ih-prepoznati&catid=39:drustvo&Itemid=92,
(29.07.2013. године)
39. Перковић Н., Убојити сврабеж на стражњици друштва, 241/2008.,
<http://www.zarez.hr/clanci/ubojiti-svrbez-na-straznjici-drustva>,
(28.07.2013. године)
40. Редакција, Повијест ногометног хулиганизма, Култ, 2011.
<http://kult.com.hr/gubrike/sport/78-povijest-nogometnog-huliganizma.html>,
(26.07.2013. године)
41. Рудић М., Дошло је с годинама, Време, број 1056, 2011.,
<http://www.vreme.rs/cms/view.php?id=983706> ,
(14.11.2013. године)
42. Тагиров Т., Србија и хулигани, Време, 1033/2010.,
<http://www.vreme.co.rs/cms/view.php?id=956319>,
(26.07.2013. године)
43. Тањуг, Разбијени аутомобили фудбалера Звезде, трв.рс, 2013.
http://www.rtv.rs/sr_lat/sport/fudbal/razbijeni-automobili-fudbalera-zvezde_429486.html,
(26. 10. 2013. године)
44. Тематски број, Насиље на спортском приредбама- безбедносни изазов XXI века, часопис „Безбедност“, 1/2012.,
http://prezentacije.mup.gov.rs/upravazaobrazovanje/aktuelno/bezbednost_1_2012.pdf,

(26.07.2013. године)

45. Тодоровић Н., Варничило на Бановом брду: Вешовић се сукобио са навијачем, блицспорт.рс, 2013.,

<http://grid3.rs/read/news/302829936/4804974/varnicilo-na-banovom-brdu-vesovic-se-sukobio-sa-navijacem>,

(15. 11. 2013. године)

9. 3. Закони

1. Кривични законик Републике Србије, „Службени гласник ”, Републике Србије, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012 и 104/2013.
2. Законик о кривичном поступку Републике Србије, „Службени гласник” , Републике Србије, број 72, 2009.
3. Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама „Службени гласник” , Републике Србије, број 67/2003, 101/2005 - др. закон, 90/2007, 72/2009 - др. закон и 111/2009.